POLIROM

Margaret Mazzantini

Marea, dimineaţa

BIBLIOTECA POLIROM

Margaret Mazzantini

Marea, dimineaţa

Traducere din limba italiană
şi note de Gabriela Lungu

POLIROM
2014

Margaret Mazzantini, *Mare al mattino*
© 2014 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-4524-4
ISBN PDF: 978-973-46-4525-1
ISBN print: 978-973-46-4452-0

Coperta: Radu Răileanu
Foto copertă: © iStockphoto.com/elkor

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

MARGARET MAZZANTINI s-a născut în 1961, la Dublin. Îşi petrece copilăria şi adolescenţa în diverse ţări europene, mai ales în Spania, pînă cînd familia se stabileşte definitiv în Italia. Urmează cursurile Academiei de Artă Dramatică din Roma. După o frumoasă carieră artistică în teatru, cinema şi televiziune, răsplătită cu numeroase premii de interpretare, Margaret Mazzantini renunţă la scenă în favoarea scrisului. Debutează în 1994 cu romanul *Ligheanul de zinc* (distins cu premiile Selezione Campiello şi Rapallo Carige). Pentru romanul *Nu te mişca* (2002; Polirom, 2004, 2013) primeşte Premiul Strega şi Premiul Grinzane Cavour, cele mai prestigioase distincţii literare italiene. Tradusă în peste treizeci de limbi, cartea a devenit imediat bestseller şi a fost ecranizată de Sergio Castellitto, cu Penélope Cruz în rolul principal. A mai scris piesa de teatru *Manola* (1998), monologul *Zorro* (2000) şi romanele *Venit pe lume* (2008; Polirom, 2010), *Nimeni nu se salvează singur* (2011; Polirom, 2013) şi *Marea, dimineaţa* (2011, recompensat cu premiile Pavese şi Matteotti).

Ţie cu Dhaki,
pe *coche pequeño*

Farid şi gazela

Farid n-a văzut niciodată marea, n-a intrat niciodată în apa ei.

Şi-a imaginat-o de nenumărate ori. Stropită cu stele ca mantia unui sultan. Albastră ca zidul albastru al oraşului mort.

A căutat scoicile pietrificate îngropate cu milioane de ani în urmă, când marea intra în deşert. A alergat după peştii-şopârlă care înoată pe sub nisip. A văzut lacul sărat şi pe cel amar, a văzut dromaderii argintii înaintând ca nişte vechi corăbii de piraţi. Locuieşte într-una din ultimele oaze ale Saharei.

Strămoşii lui aparţineau unui trib de beduini. Se opreau în ueduri, albiile uscate ale râurilor acoperite de vegetaţie, îşi instalau corturile. Caprele păşteau, femeile găteau pe pietrele fierbinţi. Nu părăsiseră niciodată deşertul. Nu aveau suficientă încredere în litoral, neguţători, corsari. Deşertul era casa lor, deschisă, infinită. Marea lor de nisip. Pătată de dune ca blana unui jaguar. Nu aveau nimic al lor. Doar urme de paşi pe care nisipul le acoperea. Soarele mişca umbrele. Erau obişnuiţi să reziste la sete, să se usuce asemenea curmalelor, fără să moară. Un dromader le deschidea drumul, o lungă umbră strâmbă. Dispăreau printre dune.

Suntem invizibili pentru oameni, nu şi pentru Dumnezeu.

Se mutau dintr-un loc într-altul cu acest sentiment în suflet.

Iarna, vântul din nord care traversa oceanul de piatră înţepenea burnuzurile de lână pe trupuri, pielea se agăţa de oase, uscată, ca pielea de capră de pe tobe. Vechi blesteme cădeau din ceruri. Faliile de nisip erau lame, să atingi deşertul însemna să te răneşti.

Bătrânii erau înmormântaţi acolo unde mureau. Abandonaţi tăcerii nisipului. Beduinii porneau din nou la drum, franjuri de stofe albe şi vineţii.

Primăvara apăreau noi dune, rozalii şi palide. Fecioare de nisip.

Ghibli[1] cel înfocat se apropia împreună cu geamătul răguşit al unui şacal. Mici cârlionţi de vânt ca nişte spirite călătoare ciupeau ici şi colo nisipul. Apoi rafale razante, ascuţite ca nişte iatagane. O armată sculată din morţi. Într-o clipă deşertul se înălţa şi devora cerul. Nu mai exista nici o graniţă cu lumea de dincolo. Beduinii se plecau sub greutatea furtunii cenuşii, se apărau lipiţi de animalele căzute în genunchi, ca sub acoperitoarea unei osânde străvechi.

Apoi s-au oprit. Au construit un zid din lut şi au încercuit o păşune. Existau brazde lăsate de roţi în nisip.

Din când în când câte o caravană trecea pe-acolo. Se aflau pe drumul neguţătorilor care, venind din Africa neagră, străbăteau deşertul îndreptându-se către mare. Duceau fildeş, răşini, pietre preţioase, oameni încătuşaţi pentru a fi vânduţi ca sclavi în porturile din Cirenaica şi Tripolitania.

Neguţătorii se opreau în oaze ca să prindă puteri, mâncau, beau. Se născuse un oraş. Ziduri din lut uscat semănând cu funii împletite, acoperişuri din frunze de palmier. Femeile trăiau sus, separate de bărbaţi, străbăteau desculţe acoperişurile. Se duceau până la fântână purtând amfore de teracotă pe cap. Amestecau cuşcuşul cu măruntaie de oaie, cu făina fiartă. Spuneau rugăciuni pe mormintele marabuţilor. La apusul soarelui dansau pe acoperişuri în sunetul naiului, mişcându-şi pântecele ca nişte şerpoaice leneşe. Jos, bărbaţii plămădeau cărămizi, făceau schimburi, jucau zaruri persane trăgând din narghilele.

Acum oraşul acela nu mai există. Rămâne un desen, un sanctuar mâncat de vântul de nisip. Alături a luat naştere oraşul nou dorit de Colonel, făcut de arhitecţi străini, veniţi din Europa de Est. Clădiri din ciment, antene.

Răspândite de-a lungul şoselei se află imagini uriaşe ale Colonelului, îmbrăcat în haine de deşert, de musulman, de ofiţer. Uneori e autoritar şi serios, alteori zâmbeşte cu braţele larg deschise.

Lumea stă aşezată pe bidoane de benzină goale, copii slăbănogi, bătrâni care sug rădăcini pentru a-şi împrospăta gura. Firele de electricitate se întind flasce de la o clădire la alta. Ghibli cel arzător târăşte pungi de plastic şi gunoaie lăsate de turişti în deşert.

Nu se găseşte de lucru. Numai băuturi răcoritoare dulci şi capre. Curmale de ambalat pentru export.

Mulţi tineri pleacă, ajung în zonele petrolifere, marile blocuri negre. Flăcările perene ale deşertului.

Nu e un oraş adevărat, ci o adunătură de vieţi.

Farid locuieşte în partea veche, într-una din casele alea joase, cu uşi de jur-împrejurul curţii, o grădină sălbatică şi o poartă mereu deschisă. Se duce la şcoală pe jos. Aleargă cu picioarele lui slabe care se cojesc mereu ca nişte trestii. Jamila, maică-sa, îi pune cu el câteva bastonaşe de susan să aibă ce mânca.

La întoarcere se joacă împreună cu prietenii lui cu un cărucior făcut din tablă care trage nişte cutii sau se joacă cu mingea. Se rostogoleşte ca un gândac în praful roz. Fură banane mici şi ciorchini de curmale negre. Se caţără cu o funie până sus, în vârful copacilor umbroşi.

Are o amuletă la gât. Toţi copiii o au. Un săculeţ de piele cu câteva mărgeluţe şi câteva smocuri din blana unui animal.

Privirile rele vor fi atrase de amuletă şi tu vei fi salvat, i-a explicat maică-sa.

Omar, tatăl lui, e tehnician, montează antenele de televizor. Aşteaptă semnalul. Le zâmbeşte femeilor care nu vor să piardă episodul din serialul egiptean şi îl tratează ca pe un salvator de vise. Jamila e geloasă pe proastele alea de femei. Ea a studiat canto. Dar soţul ei nu vrea s-o lase să cânte la nunţi sau la sărbătorile publice, cu atât mai puţin pentru turişti. Aşa că Jamila cântă doar pentru Farid, el este singurul ei spectator în camerele cu perdele şi covoare, mirosind a pelin alb şi a plante aromatice, sub acoperişul ca un ou de var.

Farid e îndrăgostit de mama lui, de braţele ei care fac vânt ca nişte frunze de palmier, de răsuflarea ei când cântă un *malouf*[2] încărcat de dragoste şi lacrimi, iar inima îi creşte atât de mult, că trebuie s-o ţină strâns cu amândouă mâinile ca să nu cadă la pământ, în ligheanul de metal pentru apă de ploaie, ruginit şi tot timpul uscat.

Mama lui e tânără, pare mai degrabă sora lui. Uneori se joacă de-a mirii, Farid o piaptănă, îi aranjează vălul.

Fruntea Jamilei e o piatră mare şi rotundă, ochii sunt bordaţi ca ai păsărilor, buzele-i par două curmale coapte şi dulci.

E un apus de soare fără vânt. Cerul e de culoarea piersicii.

Farid se aşază cu spatele lipit de zidul grădinii. Îşi priveşte picioarele, degetele murdare care ies din sandale.

Un petic de muşchi tânăr îşi face loc printr-o crăpătură, Farid îşi apropie nasul de mireasma aceea proaspătă. Doar atunci îşi dă seama că un animal respiră lângă el. E atât de aproape, că nu se poate mişca, simte că-i plesneşte inima-n piept.

Se teme că e un *uaddan*[3], capra-măgar cu coarne mari, protagonistă a multor legende. Bunicul i-a spus că apare la orizont între dune ca un miraj rău. De mulţi ani nimeni nu mai vede un *uaddan*, dar bunicul Mussa jură că se ascunde încă în uedul negru din scoarţe de nisip, unde nimic viu nu

rezistă, şi e foarte supărat din pricina tuturor jeepurilor care distrug deşertul, îl mută cu roţile lor.

Dar animalul nu are smocuri de păr albe, nici coarne în formă de semilună, şi nu scrâşneşte din dinţi. Are blana de culoarea nisipului şi coarnele atât de subţiri, că par nişte arbuşti. Îl priveşte, poate că-i e foame.

Farid îşi dă seama că e o gazelă. O gazelă tânără. Nu fuge. Ochii ei, larg deschişi şi atât de aproape, sunt limpezi şi calmi. O pală de vânt îi mişcă blana. Poate tremură şi ea. Dar şi ea e prea curioasă de această întâlnire ca să dea înapoi. Încet de tot, Farid îi întinde o ramură, gazela deschide gura cu dinţi laţi şi albi, smulge câteva fructe de fistic proaspăt. Dă uşor înapoi continuând să-l privească. Apoi, brusc, se întoarce, sare peste micul zid de lut şi fuge ridicând nisipul, dincolo de orizontul dunelor.

A doua zi, la şcoală, Farid umple pagini întregi cu gazele, le desenează strâmbe, cu creionul, apoi le colorează cu degetul muiat în tempera dizolvată în apă.

Televiziunea transmite fără încetare filmul produs de Colonel cu Anthony Quinn în rolul legendarului Omar al-Mukhtar.[4] Luptătorul beduin care s-a bătut ca un leu împotriva ocupanţilor italieni. Farid e mândru de asta, simte cum inima îi bate în oase. Tatăl lui se numeşte Omar, ca eroul deşertului.

Se joacă de-a războiul cu prietenii săi, fac din trestie *cerbottane*[5] cu care aruncă boabe de fistic, pietre roşii lăsate de furtuni.

Eşti mort! Eşti mort!

Se ceartă pentru că nimeni n-are chef să se arunce la pământ şi să iasă din joc.

Farid ştie că undeva a izbucnit războiul.

Părinţii lui şuşotesc până noaptea târziu, iar prietenii lui spun că au sosit arme de la graniţă, au văzut cum erau descărcate din jeepuri în toiul nopţii. Ar vrea şi ei să aibă un kalaşnikov sau o rachetă de semnalizare.

Aruncă nişte pocnitori lângă bătrânul cerşetor surd.

Farid sare în sus, se distrează ca un nebun.

Hisham, cel mai tânăr dintre unchii lui, student la universitatea din Benghazi, a intrat în armata rebelilor.

Bunicul Mussa, care îi conduce pe turişti până la Muntele Blestemat şi ştie să recunoască urme de şerpi şi să descifreze desenele rupestre, spune că Hisham e un prost, a citit prea multe cărţi.

Spune că Gaddafi a acoperit Libia cu asfalt şi ciment, a umplut-o de tuaregi negri din Mali, a gravat cuvintele ridicolei sale cărţi pe fiecare zid, s-a întâlnit cu finanţişti şi politicieni în toată lumea înconjurat de femei frumoase ca un actor în vacanţă. Dar e un beduin ca ei, un om al deşertului. A apărat neamul lor persecutat de istorie, împins la marginile oazelor. Mai bine el decât Frăţia Musulmană.

Hisham a spus *mai bine libertatea*.

Omar se urcă pe acoperiş şi fixează antena parabolică. Reuşesc să prindă un canal necodat de regim. Oraşele de pe ţărm sunt în flăcări. Acum se ştie că profetul Africii Unite trage în Jamahiria[6] sa. E deja singur în palatul puterii. Atunci când vede Misrata distrusă, bunicul Mussa trage jos de pe zid imaginea *qa'id*-ului, o înfăşoară şi o aruncă sub pat.

A sosit telegrama. Hisham şi-a pierdut vederea. O schijă în faţă. Nu va mai citi cărţile cu ochii săi. Toţi plâng, toţi se roagă. Hisham se află la spitalul din Benghazi. Cel puţin e viu, nu-i vârât într-un sac verde ca fiul Fatimei.

Pe stradă oamenii smulg de pe ziduri cuvintele Colonelului, le acoperă cu fraze care îndeamnă la libertate şi cu caricaturi despre marele şobolan acoperit de medalii false. Statuia din faţa medinei[7] este decapitată cu pietre.

E noapte, se vede doar o luminiţă naturală care nu încetează să pâlpâie, ca şi cum ar tuşi. Omar răstoarnă punga de la piaţă pe masă, înăuntru sunt bani. Dinarii economiilor lui Omar, euro şi dolarii pe care bunicul Mussa i-a

câştigat cu turiştii în deşert. Omar numără banii, apoi scoate o piatră şi îi ascunde în zid. Vorbeşte cu Jamila, îi prinde mâinile împreunate. Farid nu doarme, priveşte în întuneric nodul acela de mâini care tremură ca o nucă de cocos în ploaie.

Omar spune că trebuie să plece. Că trebuia s-o fi făcut de mult. În deşert nu există viitor. Iar acum mai e şi războiul. Se teme pentru copil.

Farid crede că tatăl lui greşeşte când se teme pentru el, el e pregătit de război ca unchiul Hisham. A încercat să vadă, punându-şi mâinile pe ochi, cum se trăieşte când eşti orb. Te loveşti puţin de lucruri, dar n-are importanţă.

Farid se aşază cu spatele lipit de zidul grădinii.

Gazela apare întotdeauna fără să facă zgomot, sare uşor şi uite-o. Cu ochii ei tiviţi cu negru, pupila de diamant, urechile mai deschise la culoare şi cu puf stufos înăuntru, cu micile ei coarne de os răsucit. Sunt deja prieteni. Farid n-a vorbit despre asta cu nimeni. Dar există întotdeauna pericolul vreunui intrus. Şi el e îngrozit că ar putea s-o prindă cineva. E tânără şi fără experienţă, e în pericol. Se apropie prea mult, intră în zona locuită. Se aventurează puţin nervoasă, cu muşchii tremurând uşor. Gata să fugă în orice moment, să părăsească locul. Amândoi trebuie să se obişnuiască să aibă încredere. Aparţin aceluiaşi deşert, dar unor rase diferite. Farid se lipeşte de zid, aşteaptă ca gazela să respire pe nările negricioase pentru a respira odată cu ea. Îşi mişcă botul, vrea să se joace. Odată se aşază pe picioarele din spate, seamănă cu mama lui la apusul soarelui. În aceeaşi poză regală.

E o dimineaţă de primăvară. Omar e sus pe acoperiş. Lipeşte cablurile electrice, aşteaptă scânteia. Un semnal că vizionarea serialului e garantată. În zilele astea curentul vine şi pleacă, sughiţând. Femeile nu vor să se gândească la război, vor să plângă de dragoste. Vor să ştie dacă bărbatul cel

bun va afla că băiatul e al lui şi dacă bărbatul cel rău va cădea cu maşina neagră de pe stânci.

Farid l-a văzut pe Omar dând înapoi, căutând un punct de sprijin în gol, căzând, ridicându-se din nou. Alţi bărbaţi s-au urcat pe acoperişuri, în echipament de camuflaj şi căşti galbene, ca muncitorii, dar trag cu arma. Ţintesc în jos, către oamenii din piaţă, care fug urlând. Sunt forţele credincioase lui Gaddafi, mulţi dintre ei sunt străini, *murtaziqa*, mercenari înrolaţi din alte războaie subsahariene. Trag cu arma şi urlă ca-n filme. Un soldat pe jumătate dezbrăcat s-a ghemuit să-şi facă nevoile. Poate a băut prea mult suc de tamarin sau poate îi e frică. Şi trage aşa, cu pantalonii în vine.

Omar a rămas să-i privească. A încercat să le vorbească, să-i oprească. I-au înfipt puşca în gură *sau vii cu noi la luptă, sau eşti mort.* Farid şi-a văzut tatăl alunecând spre marginea streşinii. Nu mai avea un pantof, i se vedea una din şosetele bej pe care Jamila le cârpea seara. I-au vârât un pistol în mână. Omar a tras în sus către cer, către păsările care nu mai existau. Apoi a lăsat pistolul să cadă. Bărbatul fără pantaloni l-a împins pe tatăl lui Farid de pe acoperiş.

Farid a văzut camionetele cu mitraliere, aruncătoarele de grenade, feţele murdare şi exaltate, steagurile verzi legate în jurul capului. Au omorât până şi animalele ca să-i sperie.

În ziua aceea, din fericire, gazela nu era acolo. Se apropia doar atunci când era linişte.

Jamila a aşteptat noaptea. Noaptea aceea care nu e niciodată atât de întunecată. Luna plină ilumina colinele de nisip şi pâlcurile de palmieri, blocurile şi casele de lut cu acoperişurile lor ascuţite împotriva spiritelor rele.

L-a ascuns pe Farid în cămară, printre frunzele de ceai şi carnea atârnată la uscat. În jur fulgerele incendiilor, împuşcăturile. Miros de benzină arsă în nisip.

A târât corpul soţului în curte. L-a spălat cu apă din fântână.

Omar are părul des, şuviţele ude par nişte ciorchini de struguri. Jamila îi curăţă urechile, îi prinde părul: *e un noroc, iubitule, îngerii vor putea să te ia mai repede, să te ridice la ceruri.* E o veche credinţă a deşertului, morţii nevinovaţi sunt ridicaţi de păr în cer.

În grădinile alăturate, alte femei se roagă şi plâng. Câteva familii au fost prinse şi folosite ca scuturi umane.

În zori corpul lui Omar a dispărut.

Prin zidurile de lut se aude Jamila bolborosind. Vorbeşte cu strămoşii, le cere sfatul pentru călătorie.

Farid a ieşit din cămară. Simte mirosul acela ciudat. De unguent pentru morţi, priveşte pământul răvăşit în grădină. Leagănul stricat pe care tatăl său n-a mai apucat să-l repare.

Îşi strânge lucrurile, un caiet, puloverul roşu de iarnă.

Priveşte fotografia bunicului cu turbanul alb, călare pe un dromader în faţa oazei, ochelarii de vedere şi sandalele făcute din fâşii pe picioarele slabe. Scrie Coranul pe tăbliţe, cunoaşte poveştile de odinioară şi marile bătălii, ale romanilor, ale turcilor. I-a povestit despre Fortăreaţa Roşie şi despre piraţi. E şchiop pentru că a sărit în aer călcând pe o mină rămasă din războiul împotriva Ciadului. Uneori îl ia cu el în deşert. Farid a văzut mâncătorii de viermi, desenele rupestre cu elefanţi şi antilope, făcute de nişte mâini simple. Odată s-au rătăcit. Bunicul Mussa a spus că adevăraţii beduini mor în deşert, acoperiţi de un vârtej de nisip, că nu puteau spera la ceva mai bun. Că Dumnezeu i-a făcut să se rătăcească, ca să-şi întâlnească destinul. *Deşertul e ca o femeie frumoasă, nu se arată niciodată, apare şi*

dispare. Are un chip care-şi schimbă forma şi culoarea, vulcanic şi alb de sare. Un orizont invizibil, care dansează şi-şi schimbă locul ca dunele sale.

Farid a văzut-o pe Jamila dând piatra la o parte, luând banii şi legându-i cu o bucată de pânză în jurul taliei. A auzit cum îi clănţăneau dinţii.

Pregătise un bagaj mic într-o pungă Adidas.

Printre gratiile de lemn Farid a căutat cu privirea gazela. Voia să o salute, să-i simtă răsuflarea în noroiul grădinii.

Au pornit-o în zori. Jamila a sărutat lespedea de piatră din faţa uşii. Farid s-a gândit la parfumul unor după-amiezi, când maică-sa îşi scotea vălul şi dansa desculţă, în sutien. Abdomenul mic, uns cu ulei de argan, se mişca asemenea pământului. O scoarţă scuturată de viaţă. Acela era centrul casei. Piatra salvării.

Jamila a luat cheia, a smuls-o din uşă, a ascuns-o sub haine. Aleargă printre case şi valuri de fum, alunecând ca nişte şobolani. Războiul e cu o stradă mai încolo, proiectilele razante ard cerul. Cheia cade în praf. Mama nu se apleacă s-o ridice.

— Nu-i nimic, Farid, n-avem timp.

— Şi cum o să facă tata când se va întoarce?

— O să cheme fierarul.

Jamila nu i-a spus că Omar e un înger coborât în deşert.

Farid priveşte în jur. Ce s-a întâmplat cu prietenii lui, cu pista de maşinuţe din cort, cu chioşcul cu gheaţă şi cu cel cu ochelari de soare?

Poarta oraşului pare acum un târg. Toţi au ochii animalelor. Sudoarea le iese prin păr, pe nas. Toţi urlă şi caută ceva. Dincolo de poartă se află deşertul. Se încolonează alături de ceilalţi, oameni cu saltele făcute sul în spate, valize care nu reuşesc să intre în autobuze.

Mulţi îşi caută salvarea în lagărele de refugiaţi de dincolo de graniţă. Jamila ştie că e un traseu periculos, miliţienii fideli controlează kilometri întregi de sârmă ghimpată, trag în fugari.

Ei vor merge spre mare. Cu un camion încărcat de pachete şi de negri strânşi unul într-altul ca nişte sclavi, care aproape că nici nu se opreşte să-i ia. Jamila urlă, fuge după el. Se urcă din mers: mai întâi Farid, ca o maimuţă, apoi ea.

Farid vede un jeep cu roţile în flăcări trecând peste un bătrân. E prima imagine a deşertului.

Nu reuşeşte să-şi ţină ochii deschişi, maică-sa i-a acoperit faţa cu vălul ei ca să-l apere de nisip. Roţile camionului coboară şi se caţără pe dune.

Kilometri întregi de linişte, se aude doar motorul răguşit. E o scenă de război, a oricărui război. Oameni deportaţi ca nişte animale. Nu se opresc nici măcar să urineze.

Toţi îşi ţin ochii închişi, capetele aplecate, albe de nisip.

Orizontul e vâscos. Vântul de sud mişcă pământul murdar de reziduuri. Carcase de automobile, gunoaie fluturând.

Bunicul Mussa i-a spus că orice lucru aflat în deşert aparţine deşertului şi are un sens pentru că va putea fi refolosit pentru un alt scop, pentru o altă viaţă.

Din nisip ies la iveală cârpe colorate. O cămaşă, o pereche de blugi care par goi, ca nişte rufe uscate întinse pe pământ. Mai încolo un pantof.

Apoi capetele mâncate de căldură, îngropate în nisip. Părul şi mandibulele. Mâinile ca nişte roşcove uscate.

În camion urlă toţi, apoi tac cu toţii. Jamila se apleacă în afară şi vomează. Farid are vălul pe ochi, vede cimitirul descoperit prin filtrul acela palid.

Toţi sunt negri. Morţi de câteva luni. Înainte de război. Hainele sunt neatinse, nici un proiectil nu le-a găurit.

Ştiu cu toţii despre ce e vorba, sunt refugiaţii din Mali, din Ghana, din Niger, abandonaţi în deşert de către conducătorii caravanelor după acordurile făcute de Colonel cu europenii pentru blocarea fluxului migrator al disperaţilor.

În deşert Dumnezeu înseamnă apă şi umbră.

Lângă o mână descărnată se află o sticlă de plastic goală. Ultimul gest înaintea morţii.

Unde este Dumnezeu în deşertul acela?

Jamilei îi e sete. Sete. Caută în geantă, varsă apa pe capul fiului, îi smulge vălul de pe gură. Îi potoleşte setea, îl îmbrăţişează. *Bea, Farid, bea!*

Au rămas doar ei doi pe lume.

Casa e un ou de lut părăsit în urma lor.

Apoi arbuştii, unii cu câţiva muguri albicioşi. O tufă de halimus. Aerul e mai puţin blând, vântul de sud rage fără chef, ca o felină obosită care dă înapoi.

E regiunea predeşertică. Cu şiruri de viţă-de-vie. Ziduri din lut, crăpate. Case abandonate asemenea celor din câmpia toscană. E una din vechile localităţi rurale ale coloniştilor italieni. Un câmp cu măslini strâmbi. Arcuri deschise spre nimic.

A intrat nisip în motor. Camionul se opreşte. Bărbatul care-l conduce are faţa acoperită ca tuaregii, ochii roşii şi bătrâni care le strigă oamenilor să coboare. Brusc bubuitul unei explozii atât de aproape, că taie strigătele, şi totuşi cerul e liniştit. Un stol de păsări călătoare compune în trecerea lui un desen mişcător. Tuaregul vorbeşte la celular, urlă ceva în tamashek[8]. Farid nu înţelege.

Discul soarelui a urcat pe cer. Ei aşteaptă deja de două ore. Farid şi Jamila se plimbă prin localitatea-fantomă, căutând puţină răcoare. Dau peste o piaţă şi peste vechea primărie. Intră în biserică. Mijlocul

acoperişului este prăbuşit, absida e vandalizată. Din pardoseală au mai rămas câteva cărămizi, restul e pământ. Alunecă pe lângă perete, îşi împart pâinea. Jamila se roagă. Nu e o moschee, dar n-are importanţă. E umbra unde lumea a îngenuncheat şi a vorbit cu vocea tăcerii.

Un negru şi-a scos încălţările. Are piciorul umflat ca un berbec jupuit. Vine din savană, umblă pe jos de zile întregi. Îi e frică de cangrenă, se lamentează. Un somalez se apropie. Înroşeşte cuţitul cu bricheta ca să incizeze piciorul negrului. Apoi îl înfăşoară într-o frunză. Asemenea curmalelor înainte de a fi vârâte în cutiile pentru turişti.

Au pornit-o din nou la drum.

Se aude huruitul unui motor, apoi o motocicletă de deşert apare la orizont.

Un bărbat gras, cu o sticlă de Pepsi imprimată pe tricou sub inscripţia *ishrab pepsi*.

Farid priveşte tricoul care îţi provoacă setea de o altă lume.

Bărbatului îi este predat grupul vacanţă. El va fi cel care îi va conduce până la mare.

Se ţin cu toţii după motocicleta care pare un tractor lunar. Negrul îşi târăşte piciorul bandajat în verde. Cineva abandonează o saltea, altcineva o oală prea grea. Înaintează într-o linişte desăvârşită. Înainte vorbeau între ei, acum nu. Se aude doar geamătul femeii gravide. Chiar dacă ea pare mai puternică decât bărbaţii. Îşi ascunde starea sub straturi de haine negre, poate se teme să nu fie trimisă înapoi.

Un şir de gândaci traversează dunele.

Lasă semnul antic al beduinilor rătăcitori, un rând de urme pe care nisipul îl va şterge. S-au întors la destinul lor. Să se orienteze în neant.

Bunicul Mussa n-a vrut să plece, a rămas în grădină cu picioarele în lighean, privind vulturii care cercetează zona în căutarea şopârlelor de deşert.

Jamila nu e tristă. Se scufundă, îşi trage răsuflarea în faţa unui nou banc de nisip. Îl ţine pe Farid pe umeri, înfăşurat într-un şorţ de pânză, ca atunci când era mic.

Jamila e tânără, are puţin peste douăzeci de ani. E o văduvă tânără cu copilul ei. Deşertul e cochilia lor.

Farid are o amuletă la gât.

Orizontul se schimbă, se pătează de vegetaţia arsă. Un zid de roşcovi. O lungă coborâre flancată de oleandri înfloriţi.

E un miros pe care Farid nu l-a simţit niciodată, sălbatic şi profund.

E acela mirosul mării, al întinderilor ei strălucitoare, al abisurilor sale albastre?

Acum toţi aleargă, aplecându-şi capul printre fructele spinoase ale cactuşilor nopali. Farid coboară de pe umerii Jamilei, de pe cămila cea mică. Aleargă, se rostogoleşte în nisip printre tufişurile de tamarix. E prima oară în viaţa lui când părăseşte deşertul.

O mână culege banii de pe plajă. Un alt bărbat cu turban, dar îmbrăcat orăşeneşte. Cu o jachetă deschisă la culoare, pătată de transpiraţie la gât şi pe umeri. Bărbatul gras urlă. Sticla de Pepsi se agită pe burta lui moale. Trebuie să se grăbească, sunt într-un loc deschis. Chiar dacă situaţia e sub control. Gărzile au ordin să lase bărcile mari să plece. Acum Colonelul vrea să se umple Mediterana de mizerabili ca să sperie Europa. E cea mai bună armă pe care o are. Carnea putredă a săracilor. E dinamită. Face să explodeze centrele de primire, ipocriziile guvernanţilor.

Acum, pe plajă, protestează cu toţii.

Privesc descumpăniţi găoacea aia mare şi ruginită stând nemişcată pe apă. Pare un autobuz răsturnat, nu o barcă cu motor.

Toţi strigă, scutură din cap.

Barca e prea scumpă, prea veche. Barca e de rahat.

Bărbatul îmbrăcat elegant zice: *la ce v-aţi aşteptat, la o croazieră?* Urlă că pentru el povestea s-a terminat acolo. Că va lua la bord alţi fugari mai puţin proşti decât ei. Îşi scutură braţul, le spune că trebuie să plece, să facă loc, să se retragă în tufişuri, în deşert. Scuipă pe jos, spune că n-are timp de pierdut cu şobolanii.

Aruncă banii pe nisip. Un băiat îi culege, dar bărbatul nu vrea să mai ştie de ei, urcă în jeep. Băiatul merge după el, prin geamul maşinii îi cere *vă rog, în numele lui Allah*. Sunt acolo multe femei, printre care şi soţia lui care e însărcinată. Îl întreabă pe bărbat dacă el are copii. Bărbatul îl loveşte cu portiera. Coboară. Pune banii în portmoneu. Nimeni nu mai scoate o vorbă. Traficantul de oameni umblă pe nisip cu pantofii lui lucioşi. Deschide portbagajul jeepului, aruncă pe jos sticle de plastic cu apă. *M-am gândit până şi la setea voastră.* Toţi îi mulţumesc. Jamila ia o sticlă cu apa aia fierbinte ca ceaiul, o vâră în sacoşă.

Farid priveşte marea. Pentru prima oară în viaţa lui. O atinge cu picioarele, o adună în pumni. O bea şi o scuipă.

Îşi spune că e mare, dar nu ca deşertul. Se termină unde începe cerul, după fâşia aia albastră, orizontală.

Credea că va putea umbla pe ea, ca navele piraţilor. Însă e udă şi te trage dedesubt. Valurile se mişcă înainte şi-napoi, ca rufele puse la uscat de maică-sa, când fuge valurile vin după el.

Femeia însărcinată îşi ridică hainele ca să intre în apă, dar ajunge să se ude până la gât. Deschide gura slabă plină de dinţi prea mari, pare un dromader speriat de foc.

Toţi au început să urce, să se împingă, să se caţere.

Barca s-a lăsat până la nivelul apei.

Doi băieţi din Malawi, mai vigilenţi decât alţii, cu picioarele goale ca marinarii, controlează interiorul ambarcaţiunii. Deschid canistrele prinse cu

elastice la pupă, îşi vârâ nasul în ele. Vor să verifice dacă sunt într-adevăr pline cu motorină. Bărbatul gras urlă că sunt nişte necredincioşi afurisiţi *ifriqiyyun*, sclavi fugiţi din ghetourile oazelor. A pus GPS-ul pe direcţia dorită şi a coborât dintr-o săritură. S-a udat până la brâu. Dă o lovitură bărcii. *Noroc, nenorociţilor!*

Farid priveşte marea, limpede şi compactă ca faianţa albastră. Caută peştii, spinările lor, primele fragmente ale noii vieţi. Jamila îl sărută, îşi vârâ mâna în părul lui răvăşindu-l. *Cât va dura călătoria?*

Puţin, cât un cântec de leagăn.

Jamila a început să cânte cu vocea ei de privighetoare, fluieră, imită fluieratul *zukrei*[9]. Vocea ei coboară până la mare. Apoi doarme. Capul slab al unei gazele, al unei surori mai mari. Farid priveşte înapoi, găseşte o fisură printre corpuri. Ţărmul nu mai există. Doar marea care urcă şi coboară. Îşi aminteşte de casa lui, de leagăn, de plăcile de faianţă cu desene de culoarea ruginii şi a smaraldului din jurul fântânii. Se gândeşte la gazelă. Pleca şi venea după cum avea chef. Întotdeauna la apusul soarelui. Deja îi mânca din palmă. El culegea curmale şi fistic şi i le servea în palma deschisă ca pe o farfurie. Se gândeşte la zgomotul, apoi la mirosul botului ei. Avea nişte pete în interior, pe limbă. Mirosea a ueduri, a apă prin care de abia trecuse. Cel mai frumos cap de pe lume, în afară de cel al mamei sale. În ziua aceea o strânsese în braţe. Nu ştia că n-o s-o mai vadă. Blana ei de culoarea pudrei arse strălucea la apusul soarelui. Părul îi mirosea a covor. Acelaşi miros pe care Farid îl simţea în deşert, când întindea cortul cu bunicul Mussa şi dormeau pe covoraşul de rugăciune.

Nu-i pasă că-şi părăseşte trecutul. E un copil, prea mic pentru a înţelege sensul real al timpului. Totul e la un loc, în aceeaşi mână, ceea ce cunoaşte şi ceea ce-l aşteaptă.

La început e exaltat, apoi e speriat, apoi e obosit şi nu mai e nimic. A vomat, nu mai are nimic de dat afară. Soarele îi urmăreşte ca o limbă

flămândă, le picură pe cap o căldură asfixiantă, sudoare.

Marea e monotonă, nu are nimic nou. E o greşeală s-o priveşti, e ca şi cum ai privi un animal fără cap, cu multe cocoaşe care se agită. Carne albastră care scoate spumă pe o gură ascunsă. Farid îi caută capul care nu se-arată, ajunge la suprafaţă, apoi dispare.

Se întreabă care este chipul mării.

Cu puţin timp înainte, un băiat somalez a tras în valuri, ca să încerce una din rachetele luminoase. Nu funcţionează, sunt putrede ca barca. Băiatul a băut prea mult cu prietenii lui, şi-au ars stomacul şi creierul. Acum s-au luat la bătaie.

Toţi sunt palizi, cenuşii la faţă ca nişte funii. Toţi au vomat. Voma curge pe jos, pe lemnul putred de lângă balansul mării.

Jamila îi spune fiului că trebuie să privească fix un punct nemişcat la orizont ca să scape de răul de mare.

Farid caută departe, în buzunarul cerului, acolo unde soarele topeşte orizontul.

Fumul negru de la motorină îl loveşte în faţă. Mama îl ţine strâns în braţe. El îi caută apropierea, mirosul. Dar Jamila e impregnată deja de mirosul de motorină. Acela e mirosul călătoriei, al speranţei.

Pe Farid îl dor ochii şi picioarele. Marea e acum de-a curmezişul, barca se înclină toată într-o parte. Nu se pot muta, acela e locul care le-a fost indicat. O gaură între alte trupuri. O fetiţă se vaită, doi bărbaţi urlă într-un dialect pe care Farid nu-l cunoaşte. Se sufocă, soarele îi arde gura. Mama raţionalizează apa. Îi dă înghiţituri tot mai mici care nu-i ajung nici măcar să-şi cureţe limba. Îşi fac nevoile într-o găleată comună, care apoi este golită în mare. Animale? Ceva mai mult. Animalele nu se tem atât de mult că vor muri. Marea e o lume de sine stătătoare. O lume în lume. Cu legile ei, cu forţa ei. Se lărgeşte, se ridică. Barca pare carcasa unui scarabeu mort.

Cei pe care Farid îi găsea în nisipul fin, omorâţi de ghibli. Farid simte soarele în cap. E acolo chiar şi atunci când închide ochii. Se gândeşte la frunzele caperilor sălbatici. Cele pe care maică-sa le mesteca şi i le punea pe frunte să-l vindece. Se gândeşte la vânzătorul ambulant care cojeşte fructele de cactus cu un gest iute, magic. Jamila îi fărâmiţează în gură un bastonaş de susan, dar gâtul e un zid de nisip.

Marea e un munte care urcă. Lui Farid îi este frică de dunele acelea de apă. Motorul trage obosit ca o cămilă muribundă.

Noaptea e frig, temperatura coboară odată cu apa, marea devine hârtie neagră. Emană un abur care rămâne şi umezeşte. Farid tremură. Mama l-a înfăşurat în vălul ei umed şi alunecos ca o coajă de banană. Lui Farid îi e frig acolo jos. Vântul e afurisit şi biciuieşte. Farid se strânge lângă oasele mamei sale, îi caută căldura sânilor. Tremură şi ea, pare unul din coşurile pline cu şerpi care se agită înăuntru. De mult nu-l mai lăsa să se apropie de pieptul ei, *eşti mare deja*. Acum îl trage acolo, unde, aşa cum rămâne pe pietre, mai există o fărâmă din căldura zilei. La urma urmelor e un noroc că sunt aşa de înghesuiţi, sunt un noroc vântul şi marea. Farid doarme. Se gândeşte la marile frunze de palmier sub care se ascundea când începea să plouă. Într-o zi l-a auzit pe Aghib, bătrânul care coase papuci berberi pentru turişti aşezat la soare, spunând că tot ce se întâmplă la ei e din vina petrolului, că dacă n-ar fi fost marea neagră sub deşert, nici un dictator n-ar fi avut chef să-şi impună voinţa şi nici un străin să vină să-i apere aruncând rachete de croazieră. Bătrânul Aghib l-a împuns cu degetul găurit de ac: *petrolul e căcatul diavolului, să nu ai încredere în ceea ce pare să fie un noroc. Pentru că e mai rău decât o capcană pentru maimuţe. Şi întotdeauna ceea ce pentru bogaţi e un noroc, pentru săraci e o nenorocire.*

Farid a continuat să aibă încredere în gazelă, în botul ei care se apropia de uşa casei să mănânce resturile.

E întuneric beznă şi luna a plecat. Băiatul care pune motorina în motor îşi face lumină cu o brichetă de plastic, se clatină şi înjură pentru că flacăra se stinge din cauza umezelii mării. Braţele mamei sunt mai puţin puternice, se scufundă odată cu barca, cedează ca nişte roţi în deşert.

Farid aşteaptă zorii. Aşteaptă Italia. Acolo femeile umblă cu capul descoperit şi televiziunea are o mulţime de canale. Vor coborî în lumină, cineva îi va fotografia. O să-i dea jucării, o să-i dea coca-cola şi pizza.

Rashid, tatăl bunicului Mussa, a făcut deja această călătorie, la începutul secolului, când italienii au dat foc satelor, au alungat beduinii din oaze şi i-au închis în ţarcuri, înghesuiţi ca nişte capre. Rashid era un băiat vesel, cânta la *tabla*[10] şi culegea răşina de pe arborii de cauciuc, fraţii lui au murit în timpul deportării, el a fost îmbarcat şi trimis cu domiciliu forţat în nişte insule numite Tremiti[11]. Nimeni n-a mai avut veşti de la el. Nimeni n-a aflat vreodată ceva despre moartea lui sau despre noua lui viaţă.

Farid priveşte marea.

Bunicul Mussa i-a vorbit despre călătoria tatălui său.

Se pornise o furtună de nisip, un vânt de praf cenuşiu mătura ţărmul, ca şi cum deşertul s-ar fi răsculat împotriva acelui exod nemilos. Beduinii s-au urcat pe nave, cu tunicile lor murdare şi chipurile trase după luni întregi de foame, cu privirea îndurerată şi fixă a unei turme împinse în hău.

Odată, Mussa, deja adult, ajunsese până acolo cu o Toyota a arheologilor deşertului. Erau un grup de tineri din Bologna, dormiseră împreună în vechile aşezări ale tuaregilor, vizitaseră necropolele garamanţilor[12] şi labirinturi albe de la Ghadames[13].

Din golful Sirta, Mussa privise marea care-i înghiţise tatăl. Se gândise să se îmbarce, să meargă să-l caute în Italia. Să se prezinte în faţa lui, înalt de statură şi elegant cum era, cu ochelarii săi englezeşti din os şi caftanul lui alb. Visa să-l ia pe bătrânul tată Rashid în braţe şi să-l aducă înapoi pe un dromader, în deşertul lui.

Rugina nostalgiei scârţâie între dinţi ca nisipul.

Dar tot albastrul ăla îl sperie. Simţi ca o mână care îl apuca de gât şi-l trăgea înapoi. Vechea frică de mare.

Avu totuşi timp să vadă pe plajă un grup de turiste pe jumătate goale, care mâncau mure dintr-un coşuleţ făcut din frunze împletite şi beau suc de lime.

Se întoarse cu povestea aia care de-a lungul anilor deveni tot mai curajoasă, femeile erau tot mai goale şi mai atrăgătoare, ca nişte fecioare ale paradisului.

Farid priveşte marea şi se gândeşte la paradis.

Bunicul său i-a spus că acolo, sus, femeile sunt mai frumoase, mâncarea e mai bună şi toate culorile sunt mai aprinse, pentru că Allah este pictorul zorilor.

Farid se gândeşte la fotografia tatălui său Omar, atârnată în sufragerie, retuşată de fotograf cu pensula. Buzele sunt mai roşii, sprâncenele desenate, privirea mai adâncă.

Nu seamănă deloc cu legendarul Omar al-Mukhtar. Nu are idei politice. E timid şi stă prost cu nervii.

Farid priveşte marea.

Îi curg lacrimile, i se preling încet pe puful de pe obrajii albiţi de sare.

1. Denumirea dată în Libia sirocoului, vânt foarte cald care suflă în Africa de Nord şi în sudul Mării Mediterane.
2. Gen de muzică magrebiană importată din Andaluzia.
3. Capră berberă.
4. Erou al rezistenţei libiene împotriva colonialismului şi fascismului, supranumit şi „Leul Deşertului“, spânzurat de italieni în 1931.
5. Ţeavă lungă folosită iniţial ca armă de vânătoare.
6. Democraţia musulmană.
7. Cartierul vechi caracteristic multor oraşe din nordul Africii.

8. Limba vorbită de tuaregi.
9. Instrument de suflat libian, asemănător cimpoiului.
10. Instrument de percuţie indian format din două tobe inegale.
11. Insule aparţinând Italiei şi aflate în nordul Mării Adriatice.
12. Populaţie antică berberă.
13. Oraş-oază situat în vestul Libiei.

Culoarea tăcerii

Vito se plimbă pe stânci, coboară în micile golfuri de nisip. A lăsat în urmă satul, zgomotul unui radio, al unei femei care urlă ceva în dialect. Doar vânt şi valuri care saltă sus lângă stânci ca nişte animale furioase, ridică o labă, fac spumă, apoi se retrag. Lui Vito îi place marea în furtună. Când era mic sărea în apă, se lăsa *plescăit.* Pe plajă, Angelina, mama lui, striga cât o ţineau bojocii. O vedea mică, agitându-se ca sarazinul din teatrul de marionete. Era o nimica toată şi rochia ei fluturându-i pe picioare. Era mai puternică marea. Să-şi ia avânt, să încalece valul vijelios, să alunece ca pe săpun şi apoi să se lase înghiţit, să lovească dedesubt în gâtlejul furios al vârtejului. Se rostogolea în adâncimea murdară, împins de nisip şi de pietrele mari care-l ameţeau. Cu marea în nas, în burtă. Valul îl trăgea înapoi, era înfricoşător.

Dar orice bucurie adevărată poartă cu ea şi o frică.

Costumul plin de nisip, ochii răniţi, roşii, părul ca nişte alge. Erau cele mai frumoase amintiri. Să devină o cârpă care nu cântăreşte nimic. Să tremure de fericire şi de frică. Cu buzele vinete şi degetele înţepenite. Ieşea pentru o clipă, alergând. Se zvârlea în fierbinţeala nisipului, tremura şi se zbătea ca un barbun în agonie. Apoi se arunca din nou. Nu se gândea la nimic. Se simţea mai mult peşte decât om. Iar dacă nu s-ar fi întors, ce să-i faci, asta e! Ce-l aştepta pe mal? Maică-sa fumând furioasă. Sosul cu fructe de mare murate al bunicii. Şi temele pentru vacanţă, porcăria aia. Pentru că nu-i nimic mai rău decât cărţile şi caietele vara. Iar el era mereu corigent. Avea datorii eterne.

Odată, venind să-l ia acasă, Angelina călcase pe un arici de mare şi îşi pierduse ochelarii de soare. Atunci îl snopise în bătaie. Îl târâse de păr prin nisip, îl burduşise rău de tot. Atunci o urâse cel mai mult. Atunci simţise că ea îl iubeşte mai mult decât orice pe lume. În noaptea aia l-a lăsat să doarmă în patul ei, în aşternuturile albe, mototolite, împreună cu ea, cu mirosul ei, cu mişcările ei. Mama lui era despărţită de soţ. Noaptea stătea în faţa uşii, sub palmier, în picioare, cu o mână pe burtă şi cu pachetul de ţigări în cealaltă. Vorbea singură, îşi mişca buzele în tăcere. Cu părul lipit de frunte, se schimonosea în fel şi chip. Părea o maimuţă gata să sară.

Acum Vito a crescut. Locuiesc lângă Catania, se întorc pe insulă numai vara şi uneori la Paşti. Sunt ultimele zile de vacanţă, maică-sa trebuie să se întoarcă la şcoală. Vito a terminat cu şcoala. A terminat cu masacrul temelor copiate, al minciunilor. Trezirea la şapte, cu gura amară. Şi-a luat bacalaureatul cu şuturi, cu meditaţii, dar l-a luat. A fost chiar bun. I-a *fost simpatic* comisiei. A făcut o lucrare despre tripolieni, italienii din Tripoli alungaţi de Gaddafi în 1970. A pornit de la măcelarul ăla de general Graziani şi a ajuns până la maică-sa.

A vorbit despre răul de Africa. Despre nostalgia care ia gustul catranului. Despre călătoria pe care au făcut-o împreună, înapoi. În Libia.

A fost o eliberare totală. A doua zi a făcut un caca mare cum nu făcuse niciodată. A sărbătorit în discotecă şi s-a sărutat cu o fată. Nu contează că mai târziu fata i-a spus că se înşelase. Oricum, Vito a făcut cunoştinţă cu buzele ei, s-a umflat şi a tremurat. Ca atunci când era copil, în valuri.

Vito priveşte marea, e desculţ. Are picioare prehensile, aspre ca ale unui marinar. De fapt aşa i se întâmplă întotdeauna spre sfârşitul verii. Picioarele sunt pregătite să rămână acolo, să trăiască goale pe stânci şi pietre.

A fost o vară relaxată, cu adevărat fără nici o ocupaţie. A dormit până târziu, s-a scăldat puţin. A coborât la mare buimac. A citit câteva cărţi în peşteră în timp ce crabii urcau şi apoi se retrăgeau.

Astăzi s-a îmbrăcat cu un tricou şi cu pantaloni, bate vântul.

Vito se uită la bucăţile de bărci şi alte lucruri vomitate pe plaja care pare o groapă de gunoi marină.

În partea cealaltă a mării e război.

A fost o vară tragică pentru insulă. Obişnuita tragedie, anul ăsta mai mare chiar.

Vito s-a dus de puţine ori în sat. A văzut centrul de primire plesnind, mirosind ca o grădină zoologică. A văzut cozile pe care nenorociţii ăia le făceau în faţa bucătăriei din cort, cabinele de plastic ale veceurilor. Noaptea a văzut câmpul semănat cu pânze argintii. A văzut-o pe Tindara, vecina lor, urlând aproape moartă de spaimă, pentru că un tunisian îi intrase în casă să fure. I-a văzut pe băieţii pe care-i cunoştea de când era copil şi pe care acum nici măcar nu-i salută gătind în nişte oale uriaşe cuşcuşul pentru prânzul arab al disperaţilor.

Vito nu ştie ce va face cu viaţa lui, ar vrea să studieze artele, e un gând pe care l-a avut în vara asta şi pe care nu l-a spus încă nimănui. Desenează bine, e singurul lucru pe care l-a făcut întotdeauna cu uşurinţă, natural. Poate pentru că nu e nevoie de raţiune, e suficient să urmăreşti gestul. Poate pentru că a petrecut mult timp mâzgălind caiete şi bănci în loc să înveţe.

Priveşte ce a mai rămas dintr-o barcă, partea laterală cu dungi albastre şi verzi, o stea şi o lună arabe.

N-a mâncat nici măcar o bucăţică de ton în vara asta, nici măcar o doradă. Numai ouă şi spaghete. Nu-i place să se gândească la ce mănâncă peştii. A visat într-o noapte o adâncime întunecată şi un banc de peşti vârât într-un cap de om ca într-o peşteră de anemone unduitoare.

Până anul trecut pescuia, punea un săculeţ de cochilii şi de tot felul de resturi în apă agăţat de o geamandură. În zori se ducea să ia micile caracatiţe care se lipeau de săculeţ şi încercau să-l sfârtece cu tentaculele. Când erau mari lupta cu ele, se lipeau de el, le desprindea. La lumina nopţii

culegea calamarii. Cu undiţa în port. Cu cangea de pescuit în peşteri. Îi plăcea mult să-i smulgă mării carnea.

În vara asta nu s-a gândit deloc să facă scufundări în apnee. A rămas în hamac. Iar în sat a mers doar atunci când era absolut necesar. Toată durerea aceea, tot haosul. Există o parte din insulă unde nu ajunge ceea ce se întâmplă în afară. E suficient să faci câţiva paşi şi eşti în afara zonei cu debarcări şi telejurnale.

Vito priveşte marea. Odată mama i-a spus *trebuie să găseşti un loc în tine, în jurul tău. Un loc care să ţi se potrivească.*

Care să-ţi semene, cel puţin în parte.

Mama lui seamănă cu marea, are aceeaşi privire lichidă, acelaşi calm, cu furtuna înăuntru.

Ea nu coboară niciodată la mare, doar uneori la apusul soarelui, când acesta se ascunde şi înroşeşte stâncile până la violet şi cerul până la sânge şi pare cu adevărat ultimul soare de pe lume.

Vito a văzut-o pe Angelina umblând pe stânci, cu părul răvăşit de vânt şi ţigara stinsă în mână. Căţărându-se ca un crab în timpul fluxului. Pentru puţin, o clipă doar. S-a temut că n-o s-o mai vadă apărând niciodată.

Timp de unsprezece ani mama lui a fost arăboaică.

Priveşte marea cum o privesc arabii, cum se priveşte o lamă. Sângerând deja.

Bunica Santa a debarcat în Libia cu valul de emigranţi din ’38. Era al şaptelea copil din nouă. Tatăl şi unchii ei erau ceramişti. Au plecat din Genova sub o ploaie torenţială, cerul era înţesat de batiste ude leoarcă ce salutau expediţia spre al patrulea ţărm[1].

Bunicul Antonio a ajuns cu ultima navă, cea care plecase din Sicilia cu sacii de seminţe, butaşii de vie, tufele de ardei iute. Era un copil slab, măsliniu, cu o şapcă mai mare decât el. Nu traversase niciodată marea,

locuia departe de coastă, în spatele Etnei. Părinţii lui erau ţărani. Dormeau pe saci. Antonio vomase tot ce avea în el. Ajunsese palid ca un cadavru, dar imediat ce respirase aerul de-acolo îşi *rivenise.* Miros de cafea, de mentă, de prăjituri parfumate. Nici măcar cămilele de la parada militară nu puţeau. Vito a auzit de mii de ori poveştile bunicului Antonio despre debarcarea la Tripoli, despre Italo Balbo pe hidroavionul care ajunsese înaintea lor, despre tricolorul uriaş întins pe plajă şi despre Mussolini călare, cu spada Islamului îndreptată spre Italia.

Le-a fost oferită o zi de vacanţă la Tripoli, ca să viziteze oraşul, apoi au fost duşi spre localităţile rurale. S-au trezit în faţa ochilor cu kilometri de deşert din care se iveau ici şi colo doar arbuşti. S-au pus pe treabă. Mulţi dintre italieni erau evrei.

S-au împrietenit cu arabii. I-au învăţat tertipurile lor agricole. Se întâlniseră nişte săraci cu alţi săraci. Aveau pe frunte aceleaşi riduri de pământ şi trudă. Mâncau pâine nedospită coaptă pe piatră, puneau măslinele în saramură. Au săpat fântâni, au construit ziduri ca să apere câmpurile cultivate de vântul deşertului.

Santa şi Antonio s-au trezit că au pământurile vecine. Şi-au ajutat părinţii la muncă, au văzut cum cresc livezi de citrice pe nisip, au învăţat araba. S-au sărutat prima oară la Benghazi, în timpul unui spectacol ecvestru cu cavaleri berberi în onoarea Ducelui.

Apoi a izbucnit războiul. Italo Balbo a fost doborât la Tobruk de apărarea antiaeriană italiană. Din greşeală, s-a spus. Fulgerele rachetelor englezeşti au luminat cerul. Coloniştii italieni au fost alungaţi de unde au venit.

Familia lui Antonio a fost îmbarcată pe motonava Conte Rosso care la întoarcere s-a scufundat, lovită de torpiloarele britanice.

Dar la sfârşitul războiului mulţi s-au întors pe ambarcaţiunile pe care le aveau la îndemână, bărci de pescuit putrede şi prea încărcate, arce ale lui Noe ca bărcile cu disperaţi de acum. O traversare în sens contrar pe *mare*

nostrum pentru a regăsi case, ani de sudoare, de câmpuri cultivate. Sau doar din dragoste. Ca Antonio când avea şaptesprezece ani.

Călători clandestin, acoperit de plase de pescuit puţind ca un peşte mort, în cala unui vas de pescuit plecat din Marsala. Se dădu jos cadaveric la Tripoli, unde se mutase familia Santei, pentru că tatăl lucra la reţeaua de canalizare a oraşului.

Locuitorii din Tripoli îi primiră pe supravieţuitorii mării ca pe nişte fraţi regăsiţi. Îi antipatizau pe englezi. Italienii erau arşi de soare, vorbeau puţin araba, beau ceai de mentă pe covoraşe la apusul soarelui. Se strânseseră în aceleaşi lave vulcanice. Erau supravieţuitori ca ei, erau sprinteneală şi foame.

Apoi, în anii ’50, au făcut avere şi copii, au deschis restaurante, ateliere, firme de construcţii. Au cultivat kilometri întregi de nisip.

Antonio era mic şi scobit. Cu pieptul proeminent de pescăruş, nemâncat de generaţii. Santa era robustă. Înaltă până-n tavan. Brunetă cu ochii verzi. Cu un neg dublu care părea să i se mişte pe faţă asemenea unei furnici care încearcă să se caţere. S-au căsătorit în Catedrală. Antonio era îmbrăcat cu o haină lungă ca un palton. Santa avea un văl scurt. Au alergat pe sub felinarele şi palmierii de pe faleză, lângă Fortăreaţa Roşie, pe o trăsurică arabă trasă de doi măgari împodobiţi cu clopoţei şi oglinjoare care reflectau lumina miraculoasă a soarelui care apunea în spatele medinei.

Au mărit un vechi atelier de făcut lumânări. Au iluminat sărbătorile creştine şi priveghiurile morţilor în moschee.

O dată pe săptămână apicultorul Gazel deschidea portbagajul unui vechi Ford şi le preda calupuri brute, elastice, închise la culoare ca tutunul, dar aurii în interior ca răşina. Santa topea blocurile de ceară sub o flacără aproape invizibilă. În timpul topirii scotea cu o sită impurităţile, fragmente de stup care pluteau cenuşii şi unsuroase ca nişte resturi de placentă. O rafina, pentru că din galbenă ceara devenea neutră şi inodoră, *culoarea*

tăcerii, zicea. Antonio pregătea amestecurile de coloranţi, turna ceara în forme, o parfuma cu cardamon, citrice, punea fitilele. Se juca lăsând să alunece în lumânările moi încă petale de trandafir sau o inimă din filamente de palmier. Cu un mic cilindru pe care-l trecea de mai multe ori pe deasupra ştanţa ceara pentru lumânările cuib-de-viespe, o întindea ca o foaie de aluat pentru tăieţei. Înfăşura foile de ceară cu mâinile goale şi palmele sale erau moi şi insensibile la căldură.

S-au mutat în zona caselor muncitoreşti.

S-a născut primul copil, Vito, care a murit după câteva luni şi a fost îngropat în cimitirul din Hammangi.

Foile de ceară au rămas atârnate în întunericul atelierului, închise ca nişte limbi dureroase.

Era în 1959 şi la Jebel Zelten a ţâşnit brusc la suprafaţă petrolul. „Cutia de nisip“ care exporta doar fiare vechi rămase din al Doilea Război Mondial îşi schimba chipul mizerabil. A început războiul companiilor petroliere internaţionale.

Între timp Santa a rămas din nou însărcinată. S-a rugat în biserica Sfântului Francisc. În fiecare zi, în zori, scotea din buzunarul halatului de lucru cea mai frumoasă lumânare pe care o făcuse şi o aprindea la picioarele sfântului.

Şi Angelina a venit pe lume de-a-ndoaselea, cu picioarele înainte. În Italia s-ar fi născut prin cezariană. La Tripoli s-a născut cu o moaşă tatuată cu hena până la coate, care şi-a vârât o mână şi a făcut manevra necesară.

A mers la grădiniţa Surorilor Albe, apoi la şcoala elementară Roma. În fiecare dimineaţă traversa podul peste calea ferată. Mânca seminţe proaspete în *suk*[2], simţea piperul din *filfil*[3] pişcând-o în nas. Alerga pe bicicletă până la mica piaţă a gheţăriei. Se scălda pe plaja Sulfuroşilor. Aştepta trecerea Îngerilor Zburători, acrobaţii pe motociclete. Tripoli era pur şi simplu oraşul ei. Cântecul muezinului scanda trecerea orelor din ziua

ei. Ştia că e străină. *Taliană*. Originea ei însemna ceva în plus, o bogăţie în plus. Într-o bună zi va pleca probabil să facă o facultate. Dar se va întoarce. Viaţa ei era acolo, între Arcul lui Marc Aureliu şi dud. Sub lumina aceea care atingea pământul şi se colora de roşul deşertului şi de veselia păsărilor moula-moula.

Avusese loc războiul de şase zile, pogromul împotriva evreilor. Morţii, casele incendiate. Măcelarul ucis în faţa expoziţiei sale de cărnuri.

Apoi a venit ziua aceea de septembrie. Camuflajul. Oraşul înfăşurat în postavul negru al vicleniei, suspendat în tăcere.

Toţi au crezut că murise regele Idris.

Lipsea din oraş. Era în Turcia, la tratament. Bătrânul rege Senussi arătase prea puţin interes în susţinerea cauzei arabe, era reverenţios cu străinii, îi lăsase pe americani să construiască cea mai mare bază militară pentru controlul Mării Mediterane. Dar era omagiat şi respectat. Slăbuţ, inofensiv, sprijinindu-se în bastonul strâmb, cu barba lui lungă de vrăjitor.

În atelierul de lumânări, Antonio începu să stea lipit de radio.

Aşa află de lovitura de stat a tânărului din deşert, frumos ca un actor, seducător ca un martir.

Carismatic asemenea idolului său, Nasser al Egiptului.

Nici o vărsare de sânge, doar steaguri verzi. Revoluţia poporului, s-a spus. Chiar dacă erau cu adevărat puţini, beduinul din Sirt şi cei doisprezece apostoli ai săi, toţi foarte tineri.

Era ziua în care se deschidea vânătoarea. Apicultorul Gazel pornise în urmărirea antilopelor.

Angelina îl întâlnise pe fiul lui, Ali, la Sciara Mizran, era surescitat, pe străzi se sărbătorea, imense vehicule pe şenile înaintau, paşnice ca nişte jucării uriaşe. S-au amestecat în mulţime, au alergat împreună până la mare, până pe esplanada din faţa castelului. Au făcut o baie lungă, infinită. Apa

era atât de limpede, încât fundul părea un covor, iar ei pluteau suspendaţi în înălţime, uşori ca nişte peşti zburători.

Au stat la mare până la apusul soarelui, cu trupurile aproape unul de celălalt, cu costumele de baie uscându-se pe ei. Au vorbit despre viitor. Ali voia să vorbească mereu despre viitor. Era cu puţin mai mare decât ea, dar în după-amiaza aceea de septembrie părea deja un bărbat.

Începură cu evreii.

Aceiaşi evrei care la Tripoli trăiseră liberi chiar şi sub fascişti, făcuseră comerţ colonial, băuseră ceai sub copertine de tul, dansaseră în cluburile private, în ciuda legilor rasiale promulgate la Roma.

Într-o bună zi Renata şi Fiamma, colege de clasă cu Angelina, n-au mai răspuns la apel.

A apărut directoarea şcolii. Profesoara a ieşit să plângă pe coridor.

Angelina s-a uitat la harta Italiei atârnată pe perete, la palmierii care se vedeau pe fereastră. S-a uitat la cele două bănci goale. Avea unsprezece ani. De abia începuse şcoala medie. Sânii-i erau doi nasturi bombaţi. Purta sandale albe în picioare şi de două luni începuse să se parfumeze.

Angelina nu ştia că nici ea nu va ajunge să termine anul şcolar. În scurtă vreme şcoala va fi închisă, băncile strânse grămadă, alfabetul şi crucifixul smulse de pe perete.

Toate lucrurile pe care le privea erau în trecere. Marea din spatele qasbei, fântâna Micii Sirene, piaţa acoperită şi cinematograful Gaby. Dacă ar fi avut un aparat de fotografiat ar fi trebuit să facă o fotografie ca o turistă oarecare. Casei sale. Găluştelor siciliene de pe tavă. Bătrânilor care jucau domino sub dud. Prietenului ei Ali de pe care picura apa mării, cu mâinile pe şold, cu masca pe cap şi tubul de înot între dinţii foarte albi.

Angelina nu ştia că tânărul Gaddafi va alunga până şi morţii din cimitirul de la Hammangi. Că Italia îşi va lua înapoi osemintele a mii şi mii de soldaţi morţi în Libia.

Că tatăl şi mama ei, prietenii lor din satul Oliveti, cei din Sciara Derna şi Sciara Puccini, de la Casele Muncitoreşti, cei care construiseră străzile, blocurile, reţeaua de canalizare, făcuseră din deşert o livadă, cu toţii vor plăti relele colonialismului feroce şi veleitar al Italiei liberale a lui Giolitti şi al celui de al patrulea ţărm fascist.

Ceara curge pe jos, acoperă podeaua atelierului, o pastă fără miros, de culoarea tăcerii. Uşa se clatină din ţâţâni. O pisică din port, murdară de peşte, miaună răguşit.

Santa şi Antonio privesc marea, cu fetiţa aşezată între ei.

Toţi palmierii de pe bulevardul Sicilia se apleacă într-o parte. Va veni vântul dinspre sud, va veni praful acela cenuşiu, nisipul în gură, în păr, printre degete. Ei nu vor mai fi acolo. E uşor să-ţi saluţi propria viaţă. E începutul unei zile de plumb. Sunt în viaţă, asta contează.

Vito priveşte marea, care începe să se liniştească, retrăgându-se. Pare să o înfurie retragerea aceea. Se loveşte leneşă de stânci, dezordonată, cu tot mai puţină forţă. Apa e tulbure, după furtuna din timpul nopţii nu i se mai vede fundul. Vito se gândeşte la o discotecă în zori, la mocheta murdară, la mirosul apăsător de fum şi de transpiraţie. Cu divanele deşelate, scrumierele pline ochi, mucurile de ţigară aruncate pe jos alături de cioburile paharelor sparte. Se gândeşte la petrecerea lui de majorat.

Prietenii lui s-au îmbătat, au luat droguri. I-a văzut dansând halucinaţi, clătinându-se înainte şi înapoi aproape fără să se mişte, ca un banc de alge bolnave. Cu picioarele încleiate în delir.

Nici unul din ei nu ştie ce să facă cu propria-i viaţă, în afară de cei care moştenesc activităţile părinţilor şi se vor aciua în vreun punct de vânzare.

Nici Vito nu ştie ce să facă cu propria-i viaţă.

Până cu puţin timp în urmă nici măcar nu se gândise cu adevărat. Era liniştit. Singurul gând era: să iasă în oraş, să găsească bani ca să iasă, pentru

motorină, pentru bere, pentru kebab, s-o păcălească pe maică-sa, să ceară să i se dicteze temele la telefon, să găsească pe cineva cu carnet de conducere care să-l ducă să mănânce sâmbătă seara la Catania, să privească vitrinele din bulevardul Italia, filmele, negresele de pe strada Di Prima.

Majoratul i-a adus ghinion. Brusc a început să se gândească.

În discoteca aia care părea o groapă de gunoi, a vieţii, a anilor tineri. Şi i s-a părut trist că acolo nu erau bătrâni, ci numai tineri. Se gândea la bunica Santa, cu hainele ei negre şi cu părul ei alb, cu mâinile mereu curate, spălând mereu zarzavaturi. Era un gând nebunesc. Acasă nu vorbea niciodată cu nimeni şi acum dintr-odată i-ar fi plăcut s-o mai aibă pe bunica lui acolo, lângă surdul ăla de DJ.

O fată plângea într-un colţ, atât de beată, că nici nu reuşea să se ridice. Avea picioare groase şi tocuri ca de ghips. Machiajul mai negru decât părul scurgându-se pe obraji forma două autostrăzi. Iar el începu să alerge pe benzile acelea negre. De câte ori prietenii lui depăşeau noaptea pe autostradă cu motorul turat la maximum în curbe. Aveau o asemenea viteză, încât asfaltul nici nu se vedea, iar ochii roşii păreau nişte bile în întuneric.

Se jucau orbindu-se cu laserele rele ale chinezilor. Urlau. Râdeau. Fumau.

Ar fi putut să se izbească de sute de ori. Să ajungă în paginile ziarelor. Cu maşina deschisă ca o conservă de ton. Iar dedesubt feţele lor din cartea de identitate.

Se gândea la chipul lui fără barbă de pe cartea de identitate. Cea pe care o făcuse la şaisprezece ani. Avea părul pieptănat cu creastă şi o expresie de idiot. Părea încă un copil.

Trebuia să-şi facă o altă poză la automat, o nouă carte de identitate. Acum era major. Acum putea să plece de acasă. Putea să intre la închisoare.

Nimeni nu se apropia de fată în întunericul pătat al discotecii, nici lui nu-i trecea măcar prin cap. Era respingătoare. Nici măcar nu părea tristă. Părea o arteziană neagră, fără nici o altă raţiune de a trăi în afară de aceea

de a sta acolo şi a plânge. Nu-ţi era milă de ea. Aveai senzaţia că puteai s-o apuci de umăr şi s-o arunci afară. S-ar fi oprit să plângă sub un oleandru, fără să-şi schimbe expresia. Era una din alea care se întorc acasă aşa şi murdăresc perna de rimel, de obraji negri, săraţi şi amari. Apoi fac duş, îşi pun tamponul, se aşază la bar şi încep din nou să se mişte ca nişte alge. Şi imediat ce găsesc într-o discotecă un fotoliu încep din nou să plângă, aşa, fără vreun motiv anume, pentru că n-au încetat de fapt niciodată, pentru că ăsta e felul lor de a se exprima sau de a se izola sau de a atrage atenţia. Nu se schimbă cine ştie ce. E identic. Identic cu cel al unei alte fete slabe, care însă râde. Care intră în discotecă şi începe să râdă, poate doar pentru că are dinţii albi, care devin fosforescenţi în jocul de lumini. Toţi dansează. Nimeni nu e interesat de ce face. Un comportament care călătoreşte mutându-se de la un trup la altul. Tentative de viaţă. Să repeţi cât mai bine ceea ce ştii să faci. Să-ţi eliberezi emoţiile ca o grindină puternică. Ca şi cum n-ar fi ale tale. Tu pur şi simplu le încerci, le dansezi cu ceilalţi. Tu eşti doar botul pe care cade grindina, peste care trec jocurile de lumină.

Apoi, nu-şi aminteşte cum s-a întâmplat, a sărutat-o cu limba pe grăsana aia transpirată peste tot. Sărutase balta aia caldă.

Vito priveşte orizontul făinos şi orb. Priveşte plaja, groapa de gunoi a obiectelor vomate. Marea pare acum un capac, argintiu ca o monedă.

Înainte şi-napoi pe porţiunea aia de mare, asta a fost istoria familiei sale.

Angelina i-a povestit cum au fost alungaţi, cu puştile înfipte între coaste. Viaţa arabă smulsă, plaja Sulfuroşilor, dudul din Sciara Derna, şcoala Roma, prietenii de-o viaţă.

Totul a dispărut într-o dimineaţă furtunoasă.

Viaţa frântă, asta a fost povestea mamei lui.

Mama lui ştie ce înseamnă să înfrunţi marea mergând înapoi.

Împreună cu păsările migratoare.

Angelina i-a spus: păsările ştiu să-şi lase ouăle într-un loc ferit. Ouăle noastre au fost sparte. Torturate. Casele noastre puse într-o valiză. Să ieşi

din găoace ca să fugi, să scapi.

În spate doar o funie cu rufe întinse la uscat, cărora cineva le-a dat foc. Cămăşi, chiloţi în flăcări. În spatele eucalipţilor, soldaţi cu şepci roşii care strigă *rumi!* italieni! şi scuipă.

Angelina îşi aminteşte de unul, cel care a azvârlit jos, cu o bară de fier, bidonul în care se topea ceara. Cu pielea închisă la culoare, dar cu ochii albaştri şi părul blond ce părea aproape vopsit. Era fiul unei violenţe.

Ea nu ştia nimic despre violenţa aceea. Anumite lucruri le-a aflat mai târziu. Când a aflat despre violuri, când a văzut fotografiile cu gropile comune din nisip, cu şirurile de beduini spânzuraţi.

Angelina avea unsprezece ani în 1970. Trecea în clasa a cincea.

Urletele, cozile în faţa birourilor ministeriale, în faţa consulatului. Aprobarea pentru viza de expatriere. Certificatul că nu posedau nimic. Cu toţii aleargă fără ţintă, lipindu-se de ziduri ca şopârlele, să culeagă informaţii care se schimbă în fiecare zi. Nimeni nu mai intră în qasba... obloanele prăvăliilor trase... şi cei doi bărbaţi urâţi, cel cu buzele violete şi umede şi cel mai închis la culoare, la bordul unui Fiat Alpha care încetineşte în zonele italiene, lângă casele şi magazinele care în scurtă vreme vor fi expropriate.

Angelina îşi aminteşte de noaptea în care a fost vaccinată împotriva holerei. Agăţată de capotul mamei, de chipul ei palid ca o lumânare. De culoarea tăcerii, într-adevăr.

De ce i-au făcut vaccinul acela obligatoriu care venea din Italia? Ce sens avea? I l-au făcut fără să schimbe seringa. Dar din fericire n-a avut nici un fel de urmări.

Când i-a povestit fiului ei asta, şi-a descoperit braţul. I-a arătat locul exact unde a intrat acul.

Vito lua notiţe pentru lucrarea lui de bacalaureat.

— Nu pot să scriu chiar tot, mami...

— Atunci de ce îmi pui atâtea întrebări?

În noaptea aceea Angelina a cunoscut războiul. Orice graniţă locuită de încredere a dispărut. Senzaţia aceea de vid, de jaf. Dacă faci un pas nepotrivit, dacă priveşti unde nu trebuie, dacă picioarele te lasă o clipă. Dincolo de rândul acela de oameni e abisul. Arabi în uniformă care îţi controlează tremuratul.

Santa o ţinea strâns, îi strivea mâna. Inima bătea ca o tobă şi Angelina se temea de zgomotul ăla pe care nu reuşea să-l oprească. Era atât de puternic, încât i se părea că toţi îl pot auzi. Nu mai era o inimă, era un ciocan, acelaşi zgomot cu al căldărarilor din târg. În jur, noaptea era foc negru. Tot ceea ce i se păruse a fi prietenos şi liniştit devenise acum o capcană. Gardul viu din cactuşi nopal, vârfurile minaretelor. Se gândi la masacrul de la Sciara Sciat, învăţase despre el la şcoală. Soldaţii italieni, foarte tineri, îmbarcaţi în mândria deşartă a cuceririi coloniale, înaintau liniştiţi în oraşul tăcut şi alb ca o iesle sfântă. Tripoli fusese cucerit uşor, arabii păreau să se fi supus, retrăgându-se în deşert. Duşmanii erau turcii. Apoi strigătele acelea, misterioase ca ale păsărilor, umbrele acelea cu turban, iuţi în întuneric ca scorpionii. Frontul deschis, fără posibilitate de apărare. Labirintul oazei într-o parte, răsuflarea Saharei în cealaltă. Câţiva soldaţi şi-au căutat salvarea în micul cimitir din Rebab aflat în apropiere. Au murit şase sute cu gâtul tăiat, torturaţi, răstigniţi ca nişte sperietori. Era o seară de octombrie a anului 1911.

Represaliile italienilor au fost teribile, locuitorii din Menshia scoşi cu forţa din casele lor de chirpici, satele din oază arse, mii de execuţii sumare, supravieţuitorii îmbarcaţi şi trimişi cu domiciliul forţat la Tremiti, la Ustica, la Ponza.

Acum ura se întorsese vie.

Asta era revoluţia beduinului din Sirt, care sub uniformă avea corpul însemnat de minele lăsate de războaiele coloniale.

Peste tot în oraş ardeau ruguri de cărţi europene, de scriitori eretici, imperialişti şi corupţi.

Talieni asasini! Talieni, afară!

Angelina a întins braţul pentru vaccin. N-a scos nici un sunet. A ieşit o picătură de sânge. O picătură stupidă de sânge.

Au părăsit casa, paturile, atelierul de lumânări. Antonio a lăsat cheile Broscuţei în contact. Voia să le arunce în nisip, dar s-a răzgândit. Cu maşina aia mergeau în zilele de sărbătoare la şantierul arheologic de la Leptis Magna, mâncau sandviciuri în faţa capului Meduzei, făceau baie în mare.

S-au dus pe jos spre port. Au aşteptat multe ore, au fost percheziţionaţi, trataţi ca nişte criminali.

Prietenele libiene ale Angelinei şi-au zgâriat faţa de disperare, cum făceau doar la înmormântări.

Se jucaseră împreună şotron, un, doi, trei, la perete stai!, pe pardoseala de piatră din faţa atelierului de lumânări.

Mā shā' Allāh, adică Dumnezeu să te apere.

Vito priveşte marea.

Angelina i-a povestit despre pernă, cum o strângea la piept când stătea pe bancă. O perniţă de mătase vişinie brodată cu fir auriu. I-o dăruise prietenul său Ali. Copilul ăla slab, mai înalt decât trebuia pentru vârsta lui. Cu părul lins şi lucios, de un negru care bătea în albastru, pieptănat cu cărare într-o parte. Când se duceau să înoate îşi scotea ochelarii de vedere şi îi înfăşura în tricou. Ea îşi flutura degetele. *Câte sunt?* Ali nu vedea aproape nimic de departe şi greşea întotdeauna. Se enerva, era un copil supărăcios. Dar se prefăcea că nu s-a întâmplat nimic. Se scufunda, înota ca peştii, lipit de fundul apei, atât de mult, încât ea îl credea mort. Începea să-i caute capul în apă, sperând că va apărea la suprafaţă. Ali ieşea brusc din apa nemişcată.

Îşi lua avânt pe fundul apei, înfigându-şi picioarele în nisip, şi ţâşnea afară ca scuipatul unui delfin.

Fiul lui Gazel apicultorul sosea cu tatăl lui, ghemuit pe bancheta neagră şi jerpelită a Fordului de culoare roşie. Pe lângă ceară mai duceau cuşti cu găini, coşuri cu struguri. Ali avea o şapcă de baschet dintr-un material în dungi, ochelarii lui groşi şi ţinea mereu în mână o carte.

Odată o dusese să vadă stupii cu albine. A fost prima excursie pe care au făcut-o împreună, Angelina s-a urcat în Ford. Au mers pe lângă vechile ruine romane, până când au ajuns într-un sat berber. Ali a protejat-o pe Angelina cu un şorţ mare metalic şi cu o plasă pe faţă. El, în schimb, s-a dezbrăcat. Şi-a scos ochelarii, a rămas cu pieptul gol. S-a lăsat acoperit în întregime de albine, împietrit, cu braţele larg desfăcute ca nişte sperietori tuarege. Albinele bâzâiau pe el, dar Ali părea să nu se simtă câtuşi de puţin deranjat sau gâdilat de asta. Erau atât de multe, încât formau o blană zgomotoasă, uşor mişcată de vânt. Ochii lui Ali erau nemişcaţi şi o fixau. Păreau într-adevăr ai unui animal invadat de alte animale mai mici. Erau exaltaţi şi incredibil de trişti. Sau poate doar concentraţi. Angelina a deschis mâna. *Câte degete sunt?* Ali nu putea vorbi, nu putea râde. Gura îi părea o rană încleiată. Ea continua să coboare şi să ridice degetele. *Şi-acum câte sunt?* O irita faptul că el îi era superior în toate, că avea atât de mult curaj încăpăţânat. Ali a răspuns, a zis că degetele erau şase şi a ghicit. Poate că frica i-a ajutat vederea. Numai că o albină i-a intrat în gură şi l-a înţepat în gât. Angelina i-a văzut ochii negri şi trişti înroşindu-se şi umflându-se, devenind disperaţi. Părea să-i ceară ajutor cu toată fiinţa lui. Nu trebuia să tuşească, nu trebuia să se mişte. Dar gâtul i se umfla. A început să horcăie şi să scoată sunete ciudate. Părea pe punctul de a leşina. Albinele au început să se agite, să devină tot mai zgomotoase. Dacă doar jumătate din roiul de albine ar fi hotărât să-l înţepe, Ali ar fi murit pe loc. Angelina l-a văzut lăsându-se în jos. S-a dat înapoi îngrozită.

L-a salvat tatăl său care a smuls un tub de irigaţie şi a îndreptat spre el un jet puternic de apă. Albinele au căzut ca nişte fire de păr tunse, formând un nor ud şi sâsâitor pe nisip. Ali a fost dus acasă, scufundat într-o fiertură de ierburi din Yemen şi de praf de amoniu.

Avea febră mare şi delira.

A apărut după o săptămână.

Frecventa madrasa[4], scria în caiete, dar şi pe tăbliţe. Angelina s-a dus să-l aştepte în faţa clasei lui, dar Ali nu i-a aruncat nici măcar o privire.

Angelina era tristă, se gândise de mii de ori la scena aceea. Ea fusese cea care îl provocase, se strâmbase la el. Era geloasă pe curajul lui, pe imobilitatea aceea de marabú. Ea n-ar fi rezistat nici măcar o secundă. Noaptea simţea un ghimpe în gât. O apuca o tuse nervoasă care-i zgâria amigdalele când se gândea din ce pericol scăpase. Îl visa pe Ali care se răsucea şi murea pe nisip, devorat de albine. Visa trupul său slab umflat de otrava sângerândă a înţepăturilor.

După o vreme Ali apăruse din nou prin părţile ei. Într-o după-amiază de vară, venise la cofetăria italiană Polo Nord. Îşi mânca îngheţata, fără să-şi ridice ochii acoperiţi de ochelari de pe o carte.

— Ce citeşti?

Erau poezii de Ibn Hazm[5]. Îi citi una.

Aş vrea ca inima să-mi fie despicată-n două cu un cuţit, iar tu să fii pusă acolo şi apoi închisă-n pieptul meu...

Atinse prin ţesătura pantalonilor cuţitul pentru stridii pe care-l purta întotdeauna cu el. Ali avea acum aproape treisprezece ani, sub transpiraţia de pe buza de sus se vedea un puf subţire. Angelina îl privi, se înroşise. Ali era diferit, nu fusese niciodată timid, dar acum părea să fie, părea să tremure ca asfodela înflorită din spatele lor. În jur totul vibra într-o lumină uşor portocalie, cu o durere ascunsă. Ca şi cum dincolo de ei o lume întreagă se retrăgea, îndreptându-se spre un loc diferit.

Era copilăria care se retrăgea. O nouă etapă de intimitate şi ruşine. Pe atunci Angelina ştia prea puţine ca să poată interpreta rătăcirea şi tragedia. Începu să plouă, fugi fiecare acasă la el. Angelina se opri să-şi tragă sufletul sub arborele de cauciuc.

Îi plăcea ploaia la Tripoli, era puternică şi bruscă asemenea sentimentelor ei. Angelina se lăsă udată. Purta sandale albe, fără ciorapi, părul creţ îi era decolorat la vârfuri. Simţea ceva înăuntrul ei, mâna lui Ali care o desprindea de ea însăşi ca să o pună în inima lui arabă, ca în poezie.

În ziua plecării Ali alergă până la arcul alb din faţa casei Angelinei. Rămase multă vreme în soare, aşteptând-o. Angelina era îmbrăcată cu palton, avea părul legat strâns, cum nu i-l văzuse niciodată. Şi părinţii erau îmbrăcaţi cu haine prea groase. Puseseră pe ei cât de multe lucruri putuseră. Era o formă de prevedere. Timpul se întrerupsese, şi anotimpurile care urmau să vină se amestecau confuze ca rândurile de haine. Ali se gândi că vor transpira în timpul călătoriei.

Nu va mai duce niciodată blocurile de ceară brută la atelierul de lumânări al italienilor, tatăl lui nu se va mai opri niciodată să bea sucul proaspăt de portocale siciliene cu Antonio, să joace domino sub coroana smochinului, iar el nu va mai aştepta picioarele Angelinei, săriturile ei de pe scări, chipul ei ascuţit, ochii ei verzi şi nemiloşi. Ieşea din penumbră, din mirosul de ceară şi cardamom. Îşi legăna un picior prin uşa întredeschisă. Îl privea ca pe un gândac pe care nu se hotăra să-l strivească doar pentru că-i era lene. Ali nu intra în atelierul de lumânări, rămânea sprijinit de caroseria prăfuită a Fordului, se prefăcea că citeşte.

Nici unul nu voia să cedeze în faţa celuilalt.

Când începeau să se joace era deja târziu, venise ora plecării. Fuseseră nişte proşti. Îi rămânea în suflet o nesfârşită nostalgie, un strigăt de nedreptate. Se jucau împreună ca nimeni altcineva. Ca şi cum ar fi fost o

singură gură care cânta, un singur picior care sărea. În armonie ca nişte păsări pe un unic fir de telegraf. Cu aceleaşi gânduri şi aceleaşi gesturi.

În ziua plecării Angelinei, Ali intrase în atelierul de lumânări. Poarta era întredeschisă, totul era părăsit. Atelierul părea o biserică profanată, cu urme de mirosuri lacustre şi stinse. Ceara uscată lipită de masă, cutiile de cedru aruncate la întâmplare. Foile cerate atârnate de o sfoară lungă, sfâşiate ca steagurile unui regat mort. Ca ale regelui Idris. O pisică stătea pe focurile stinse cu labele deschise şi coada ridicată şi-şi curăţa blana de pe burtă. O alta bea apă din spălătorul de piatră.

Familia, supusă, tăcută, ieşise din clădirea alăturată.

Santa şi Antonio îşi luaseră rămas-bun şi-l sărutaseră pe fiul apicultorului.

În spatele lor, uşa verde a atelierului se trântea părăsită. Păreau trei persoane diferite. Trei măşti palide, lipsite de orice fel de expresie cunoscută, care ar fi putut aminti viaţa pe care Ali văzuse că o trăiau până în ziua aceea. Părea că cineva, în timpul nopţii, îi omorâse şi apoi îi refăcuse din ceară. Turnaţi în propriile lor tipare. Semănau oarecum, dar nu mai erau ei. Chiar şi privirea le era fixă şi îmbibată de moarte ca aceea a păsărilor împăiate.

Nu păreau să aibă aceleaşi sentimente.

Angelina părea să fi crescut. Era mai înaltă şi mai plină în paltonul negru de lână, închis până la gât. Se mişca ţeapănă ca un robot, ca şi cum cineva îi dăduse ordine precise.

Se comporta exact ca o deportată. O condamnată la moarte pentru crime ce nu pot fi mărturisite.

Părea, asemenea părinţilor ei, vinovată de ceva.

Ali ar fi vrut să se topească în lacrimi fierbinţi în braţele ei. Tremura febril, nu dormise toată noaptea, o aşteptase stând în soare, sub arborele de cauciuc pe care-l scrijeliseră împreună de atâtea ori.

Angelina rămăsese nemişcată şi ţeapănă. Îi întinsese o mână rigidă, de adult.

— Ciao, Ali, noroc!

Mama îi împinsese de la spate să se sărute. A fost ca şi cum ar fi sărutat o piatră.

Ali îşi luase inima-n dinţi şi-i pusese în mână darul lui.

Era o perniţă, folosită, dar destul de elegantă, de mătase roşu-închis, cu broderii şi tivită cu fir aurit. Deasupra pusese câţiva *merquez*, cârnăciorii maronii care îi plăceau atât de mult ei.

Erau ciudaţi cârnăciorii pe o pernă de mătase. Trebuia să fie o declaraţie de dragoste sau ceva asemănător.

Neputându-şi smulge inima din piept ca să i-o dăruiască, se gândise la cârnăciori. Angelina îi privise fără să facă nici cel mai mic gest.

Ali o fixa prin ochelari, cu faţa lui prostuţă care voia să-i spună toate planurile sale. Peste câţiva ani va fi major. Va veni în Italia, îşi va putea termina studiile acolo, ca vărul lui, Mohamed, se vor căsători. Pentru că aia era perna părinţilor lui, perna mirilor.

— E foarte preţioasă.

Nu părea chiar atât de preţioasă. Mătasea era veche şi tocită, şnurul, un pic înnegrit.

Angelina îi dădu o fotografie, cea mai bună pe care o avea. I-o făcuse fotograful şcolii. Era din profil, privea pe geamul unei ferestre mari, învăluită într-o lumină alburie care o făcea foarte sugestivă. Ali privi fotografia cu zâmbetul lui moale. Ce erau câţiva ani pentru un băiat în stare să reziste la asaltul a mii de albine?

Angelina îşi vârî cârnăciorii în buzunar şi perna sub palton.

Părea o fetiţă însărcinată cu o pernă arabă.

Îi ţinu companie în timpul lungii aşteptări la controale. Un băiat invalid fusese obligat să coboare de pe căruciorul cu rotile, trebui să se târască pe

picioarele lui schiloade ca una din acele mari şopârle de deşert pe care le prăjeau tuaregii.

Angelina începu să sugă şnurul de la perna lui Ali, să-l strângă în dinţii care-i clănţăneau. Soldaţii îi urlaseră să-şi deschidă paltonul. Îi smulseseră perna, o sfâşiaseră cu baioneta. Cine ştie ce îşi imaginau că găsesc în perna aia transpirată, murdară de salivă, suptă de o fetiţă înspăimântată. Bancnote, bijuterii, pliculeţe cu droguri, cine ştie.

Marea se umpluse de pene mici şi cenuşii. Zburaseră până la esplanada castelului la care ea şi Ali ajungeau înot. Acolo, pe fundul de nisip şi alge fine ca nişte văluri se afla ascuns un biban. Angelina îl salutase de pe navă, aşa cum salutase minaretele, marii palmieri de pe bulevardul Sicilia, Fortăreaţa Roşie.

Angelina ştie ce înseamnă să o iei de la capăt.

Să întorci capul şi să nu mai vezi nimic, doar marea.

Rădăcinile tale înghiţite de mare, fără nici un motiv acceptabil.

Angelina a învăţat să convieţuiască cu iraţionalitatea umană. Era suficientă imaginea dictatorului cu turban şi ochelari de soare ca să o facă să devină o străină, o ciudată. Ce faţă era aia? Cu părul ca nişte păianjeni mânjiţi cu cerneală.

Vreme de unsprezece ani Angelina a fost arăboaică.

Era cu puţin înainte de adolescenţă. Fusese o trecere. O lovitură de picior în burtă.

Există ceva în locul în care te naşti. Nu toată lumea o ştie. Doar cine e smuls cu forţa de acolo o ştie.

Un şnur îngropat în nisip. O durere care te trage în jos şi te face să-ţi urăşti paşii următori.

Ai pierdut simţul orientării, steaua care te urmărea şi pe care tu o urmăreai în întunericul incandescent al acelor nopţi niciodată cu totul negre.

O vreme Angelina n-a mai ştiut cine este. Cine o poreclise Tripolina.

Tripolini. Generaţii de cârpe aruncate în urmă.

Fără să mai aibă nimic, trimişi în lagărele de refugiaţi din Campania, din Puglia şi din nord. Cozile din faţa closetelor cu hârtie igienică. Papuci de casă în noroi. Mâncare în recipiente de plastic. Un televizor pe un scaun pliant. Un camping de falşi turişti. Zona de tranzit în care viaţa se opreşte.

Pentru cei mai în vârstă fusese imposibil să o ia de la capăt.

Angelina şi ai ei au avut noroc. Au fost cazaţi la o pensiune pe malul mării.

Un refectoriu la demisol, cu pereţii verzui. Cu sandviciurile în pungi. Marmelada e un cub de gelatină de culoarea noroiului. Tatăl ei pune la loc şervetul în cerculeţul de plastic. Sunt oaspeţi neplătitori, cel care serveşte la masă urlă la ei să se grăbească. Ea şi mama se duc noaptea la toaleta comună ca două fantome.

Unde se afla pensiunea aia? Un loc de vilegiatură mizerabil, fără viaţă. Vile ridicate pe jumătate. Un domiciliu forţat pentru camionagii.

Santa calcă hainele pe pat cu un fier de voiaj.

Antonio stă în faţa unei rampe de ciment, un garaj. Automobilele parcurg mereu aceeaşi rută.

Braţele slabe în cămaşa cu mâneci scurte, întinse cu fierul de călcat, par nişte aripi frânte.

Pe pervazul ferestrei sunt înşirate nişte lămâi. Provizia de vitamine.

Angelina îşi aminteşte zona de agrement din piaţeta fără nici un copac. Leagănul metalic care nu se înalţă. Balansoarul cu două scăunele. Angelina îşi strânge şi-şi întinde picioarele ca o broască. Ar fi nevoie de încă un copil de cealaltă parte.

Ar fi nevoie de nisip în ochi, în păr.

Unde sunt cafeneaua Gambrinus, cinematograful în aer liber din Tripoli, petrecerile de la clubul Italia? Unde sunt toţi prietenii lor?

Nimeni nu-i salută, nu cunosc pe nimeni.

Putoarea de la un incinerator, de la cauciucul ars. Se duc la culcare cu mirosul acela care intră în cameră. Provizia de lumânări parfumate s-a terminat. Merg la Standa. Cumpără lumânări industriale cu miros de lămâie. Santa spune că *nu e ceară adevărată, e o porcărie.*

Tatăl spune *e ceva trecător*.

Apoi, în sfârşit, Statul le-a dat o locuinţă în Sicilia. Părea ziua renaşterii.

O cutie neagră. Ferestre cu un zid în faţa lor. O zonă de port, periferică.

Ai ei nu s-au adaptat niciodată. Mâncau conserve de sardele uitându-se la televizor. Nu recunoşteau pe nimeni şi nimeni nu-i recunoştea.

Muţi ca nişte statui de nisip.

Tatăl iese să caute de lucru. Angelina îşi aminteşte gestul mamei, care, stând în spatele lui, îl perie pe umăr. Antonio se întoarce: *ce-i? Sunt murdar?*

Santa îl conduce la uşă. Rămâne în prag, se uită în sus la casa scărilor. Respiră prudentă mirosul altor vieţi care locuiesc în acel crater. Sosurile, pivniţele.

E ca un şoarece, aşteaptă ora potrivită ca să iasă.

Nu există figuri umane în acea viaţă nouă, doar forme urlătoare şi vulgare, care n-au nevoie de ei.

La Tripoli erau mulţi cerşetori, berberi bătrâni cu *jallabiya* soioasă şi nasturii căzuţi. Dar şi mulţi negri, ologi, mutilaţi, scăpaţi din cine ştie ce măcel. Santa nu-i lăsa să intre în atelierul de lumânări, dar le dădea întotdeauna câte ceva. Haine vechi, o lumânare pentru noapte.

Acum ei sunt cei săraci. Sărmani albi, alungaţi din casele lor. Au aceiaşi ochi neîncrezători ai celor care s-au rătăcit.

Îşi ridică privirea doar pentru a căuta confirmarea propriei existenţe în alte corpuri umane care trec pe stradă.

Se întâmpla în anii ’70, au găsit o lume distrată. Pe nimeni nu interesa diaspora lor. Erau coada murdară a unei istorii coloniale pe care nimeni n-avea nici un chef să o dezgroape.

Aceea a fost adevărata condamnare: singurătatea morală.

Antonio are borseta lui neagră din plastic, plină de acte rupte de statul la coadă, de mâinile care transpiră în timp ce el vorbeşte. Arată hârtia care explică situaţia lui de repatriat.

Chipurile din spatele ghişeelor îl privesc urât, uluite.

De ce v-aţi întors? Să furaţi munca italienilor, cei adevăraţi, născuţi şi crescuţi aici? Să treceţi înaintea celor care sunt înscrişi pe lista de şomaj aşteptând să găsească de lucru?

La urma urmelor ei şi-o căutaseră, şi n-avea nici o importanţă dacă erau fiii ţăranilor deportaţi în Libia de propaganda fascistă, împinşi din spate de foame.

Gaddafi îşi luase înapoi ce era al lui. Iar ei erau rămăşiţele acelei greşeli. O turmă minoră de mizerabili.

La început exista un comitet, se întâlneau cu alţi italieni alungaţi. Dar după aceea n-au mai căutat pe nimeni. Totul s-a destrămat.

Au rămas singuri ca nişte maimuţe arse cu ulei fierbinte. Cu rana îngrijită în linişte, în suspine.

Santa încetă să mai lupte. Începu să se simtă oarecum vinovată. Să pară vinovată. Nu reuşea să scape de sentimentul acela de rătăcire, de minoritate. Oamenii lipsiţi de ei înşişi îşi pierd graniţele, puşi cu spatele la zid sunt în stare să mărturisească un asasinat pe care nu l-au comis. Bineînţeles că nu ei îi omorâseră pe beduinii din lagărele de concentrare, ei doar munciseră, făcuseră frumoasă Libia, săpaseră fântâni şi reţele de canalizare. Ei topiseră şi rafinaseră kilometri de ceară binecuvântată de episcopi şi imami.

Antonio fusese întotdeauna rahitic, hainele stăteau pe el ca pe o figură de lemn. Santa părea acum şi mai fragilă decât el. Repeta mereu aceleaşi lucruri în tăcere. Se gândea la nou-născutul mort, rămas singur în cimitirul

creştin din Tripoli. Nu avuseseră timp să-l ia de acolo, nu aveau bani să corupă pe cineva. Îşi agita capul ca o pasăre care ciuguleşte de pe o ramură aflată prea departe. Slăbise douăzeci de kilograme.

Angelina îşi aminteşte imaginea pieptului mamei ei în timp ce se spăla sub braţ în chiuveta micuţă de lângă maşina de spălat. Sânii ei impunători, care ajunseseră să fie două pungi goale cu două muştiucuri violacee.

Aşteptau. Despăgubirea pentru repatriaţi.

Nu se vorbea de altceva decât de acea despăgubire care i-ar fi reabilitat.

Şi apoi întrebările acelea repetate: de ce Moro nu acceptase invitaţia lui Gaddafi? De ce Italia subapreciase problema? Era, desigur, criza de guvern. Dar nu se gândeau la ei, la italienii din Libia? Aveau un nume şi un prenume, aveau chipuri şi morţi în cimitire. De exemplu, toţi copiii ăia omorâţi de epidemia de gastroenterită.

Asta era despăgubirea pentru sacrificiul acelor mame?

Nu era vorba doar de bani. Voiau să primească înapoi un nume, un loc. Despăgubirea era pentru demnitate. Pentru sacrificii, pentru că şi-au dat sufletul.

Să ridice capul şi să spună, am fost despăgubiţi de ţara noastră. Suntem victime ale istoriei.

Anii trecură în lupta aceea zadarnică. Pentru că zadarnice devin cuvintele repetate de prea multe ori. Gândurile sunt un gaz otrăvitor.

Era timpul terorismului, al masacrelor negre, al serviciilor secrete.

Povestea exodului lor se sfâşia ca un zmeu rupt de vântul care bate prea tare.

Erau deja doar o fotografie, un mic comitet, o manifestaţie inutilă. Erau deja o mare sală de banchete plină de veterani nostalgici care mănâncă, în Brianza sau în Veneto, cuşcuş.

Santa nu mai reuşea să-şi mişte braţul ca lumea. O durere prinsă în oase.

Mergea la psihiatrul din policlinică să-i dea ceva ca să nu se sufoce noaptea, când se aşeza în pat. Părea că o mână îi apăsa sternul. Plumb pe piept. Sicriele aduse înapoi de avioanele de vânătoare italiene. Şi micuţul ei rămas acolo, în locul ăla desţelenit.

Nu reuşea să îngroape chinul acelor rămăşiţe pământeşti, al uterului ei, părăsite în cimitirul unde mormintele rămase erau profanate dintr-un afront religios, pentru a fura vreun lănţişor cu corali.

Visa fragmente de stupi goi plutind în ceară.

Ochii lui Antonio păreau acoperiţi cu pomadă.

Îşi găsi de lucru în secţia de ambalat a unei fabrici de mobilier pentru birouri. Apoi trecu la administraţie. Era extrem de cinstit, făcea calcule până noaptea târziu, pentru că nu ieşeau cum trebuie. Devenise o obsesie.

Când ai de-a face cu o nedreptate sau înnebuneşti, sau te ascunzi.

Angelina îşi aminteşte hainele primite de la biserică, din milă creştină. Aveau mirosul altor copii, al altor dulapuri. La început îi plăceau pachetele pe care maică-sa le aducea acasă, fuste, paltoanele intrate la apă ale altor fetiţe.

Îşi vâra nasul în lână să-i simtă mirosul, fluidul altor vieţi mici ca a ei.

Miros de închis, de naftalină, de resturi.

Dar curând va simţi cum îi urcă greaţa în gât. Aşa cum urcă mareele din marea aceea neagră sau canalele de scurgere din faţa blocurilor. Prefera chiar şi o cârpă de la tarabele din piaţă, numai să miroasă a plastic, a nou.

Era obişnuită cu libertatea, cu căldura nesfârşită, cu parcul cu palmieri seculari, cu marile bazine din piatră, cu mirosul greu şi îmbătător al suk-ului, cu alune prăjite, clătite şi infinite arome de cafea.

Sărea rebelă, şchiopătând. Maică-sa încerca să o facă să semene cu celelalte, cu fetiţele italiene născute în Italia. Angelina privea în jurul ei. Ar fi vrut şi ea să semene cu ceva, cu cineva.

Căuta un punct nemişcat pe cer. O stea arabă care poate o urmărise.

Dincolo de ferestrele clasei nu mai existau palmieri şi păsări colorate. Numai tencuială plumburie, macarale ale construcţiilor făcute de primărie.

La şcoală nimeni nu se apropia de ea. Se cunoşteau cu toţii. Îi priveau picioarele fără ciorapi. Angelina umbla în sandale până la Crăciun, nu simţea niciodată frigul.

Nimeni nu ştia nimic despre Tripoli. Până şi profesorii o priveau de departe, ca pe o străină.

Colegii îi spuneau Africana. *Puţi a cămilă*, îi ziceau. Era o şcoală de periferie, cu persoane degradate care ştiau să se apropie de celălalt doar într-o manieră brutală. Asemenea feluritelor rase din savană. Cu acelaşi pas în cerc al hienelor când se târăsc spre foamea lor cuprinsă de frică. Angelina încercă să se adapteze. Fu exclusă natural, fără o răutate adevărată.

Făcu din alienarea ei o aventură.

Inventa, povestea despre lei, despre copii sfâşiaţi, despre tuaregi înfiorători. Tripoli era un loc înspăimântător, unde ea supravieţuise doar prin mii de şiretlicuri. Îşi câştigă puţin respect.

Limba era cea care-i despărţea. Ea nu cunoştea dialectul sicilian, doar italiana înflorată a şcolii italiene din Tripoli.

Se întorcea acasă singură. Iar bucata de drum era într-adevăr lungă printre toate clădirile din ciment şi putoarea aia a mării în descompunere, fără o adiere plăcută de asfodelă sau de roşcov, fără un suflet prieten.

Se gândea la Ali. La inima lui, la cuţitul pentru stridii pe care-l purta în buzunar. Într-o bună zi va veni după ea şi o va lua de soţie. O să se întoarcă la Tripoli. Dacă se căsătorea cu un arab putea s-o facă. Ali va fi bogat, era inteligent şi curajos. Avea treisprezece ani şi pusese deja deoparte o sumă frumuşică de dinari. Vor cumpăra atelierul de lumânări. Mama ei va începe din nou să cânte în faţa pastei de culoarea tăcerii, tatăl ei să răsucească lumânări pentru Ramadan şi pentru Crăciun.

Numai la asta se gândea. Să întoarcă viaţa înapoi până în punctul acela.

Punctul în care se întrerupsese.

Trebuia să unească două fâşii de pământ, două fâşii de timp.

În mijloc se afla marea.

Îşi punea smochine despicate pe ochi, ca să-şi amintească mirosul acela de dulce şi de cheaguri de sânge. Vedea roşu printre seminţe. Căuta inima lumii ei părăsite.

De câte ori intra în mare înota către larg. Creştea, ducea cu ea cărţile pe plaja neagră, minieră.

Stătea în mare ore întregi. Înota până la tăcere, unde nimic şi nimeni nu putea s-o ajungă. Îşi amintea felul în care înota Ali, ca un pescăruş care se îneacă.

Se uita înapoi spre mal, la oraşul acela industrial, fără apus de soare. Părea imaginea morţii, a lumii după sfârşitul lumii. Nici o voce, doar fumul de la coşurile fabricilor.

Se lăsa la fund, trecea fără frică printre bancurile de alge, funebre şi vâscoase ca nişte braţe îngropate. Avea nişte labe de înot lungi şi albastre cu flăcări portocalii. Se gândea să ajungă la Tripoli înot. Să iasă din apă jumătate peşte, jumătate femeie, ca în povestea cu sirena, să rămână în oraşul roşcovilor şi al varului cântându-şi cântecul clandestin.

Vito privea marea, marea frumoasă a insulei, turcoaz ca în Africa, ţărmul cu intrândurile lui din muşchi marini, ca braţele unui mare fotoliu de catifea verde aşezat pe apă pentru un uriaş care scrutează orizontul şi organizează lumea, mareele ei.

Vito s-a gândit uneori la uriaşul care organizează lumea. S-a întrebat dacă e alcătuit din persoane, multe persoane una deasupra alteia. Şi dacă el va fi una dintre acele minuscule, dar esenţiale persoane.

E ceea ce visează un adolescent, să participe la organizarea lumii. El a fost întotdeauna un elev în fugă, şi nu numai de şcoală. De orice fel de lucru care trebuia învăţat.

Îşi lasă capul în jos. Se ruşinează de ambiţiile astea bruşte. N-o să facă nimic bun, nimic remarcabil. E mai uşor să se întâmple aşa, e mai uşor ca viaţa lui să treacă neobservată. Soarele reverberează la orizont, mlăştinos de cald. Vito simte greutatea destinului său în mlaştina aia, merge molatic înaintea lui. Ar trebui să-l înşface? Asta ar trebui să facă? Să facă un salt. Dar cum ştii ce destin te aşteaptă? Nimeni n-a închis într-un plic răspunsul pentru tine.

De ce nu se aruncă în mare să facă o baie grozavă?

Anul ăsta nu-i place apa.

Maică-sa i-a povestit despre băile ei nesfârşite din adolescenţă. Era singurul loc prieten, singurul care avea un gust şi un miros cunoscute.

Spune că marea a salvat-o. Putea s-o omoare, pentru că de mai multe ori a înotat până la căderea întunericului fără să se cruţe şi s-a întors la mal în apa întunecată cu trupul tremurând de hipotermie şi nici zece pături nu reuşeau să-l oprească.

Dar dacă n-ar fi avut marea, pur şi simplu n-ar fi ştiut unde să meargă să rumege golul din ea.

Vito priveşte marea.

Maică-sa nu se mai scaldă. Uneori face pluta, apoi iese, cu costumul ei întreg şi prosopul în jurul taliei.

Sunt singurele băi pe care le face, ale unei moarte care priveşte cerul. Spune că se gândeşte, că simte cum suprafaţa apei se lărgeşte cu ea deasupra. E o senzaţie minunată, spune.

Apoi s-a adaptat la lumea nouă. A mers la liceu, a făcut dragoste pentru prima oară. Şi-a pus spirală şi a uitat de Ali şi de copilăria arabă. Era la sfârşitul anilor ’70. A îmbrăcat uniforma şleampătă a acelei insurecţii, pulovere largi şi saboţi negri. Sacul de cânepă plin de cărţi, semnul femeii pe frunte. În timpul manifestaţiilor studenţeşti urla ca o apucată. Cu un chip

de maimuţă izgonită şi cu pumnii strânşi. În sfârşit furia ei găsea scena unei întregi generaţii de tineri.

Şi n-a mai suportat ţarcul părinţilor, revărsarea aia de amintiri din Tripoli. Exista o lume care mergea înainte şi pe care ea o va traversa încercând să o facă mai bună. Existau nedreptăţi sociale, morţi la locul de muncă, masacre de inocenţi în toată lumea. Nu exista doar rana lor.

Şi aşa s-a înălţat zidul acela.

Nu mai suporta mirosul casei ăleia sufocate de nostalgie. Oameni înfrânţi care nu încetau să plângă ceea ce le fusese luat cu forţa. Tatăl ei care tăia din ziare toate articolele despre Libia, despre aventura lor decadentă.

Aveau rude în Catania, mergeau la ele de două ori pe an. Angelina se împrietenise cu verii ei. Santa şi Antonio zâmbeau, mâncau îngheţata de lămâie, dar păreau doi deportaţi. Se prefăceau că vorbesc despre altceva. Dar nu erau interesaţi de nimic. Se aşezau tăcuţi unul lângă celălalt, ea cu poşeta în poală, el cu mâna în buzunar jucându-se cu monede de zece lire. De abia aşteptau să plece.

Voiau să se întoarcă la domiciliul lor forţat. Acolo unde erau liberi să se plângă, să regrete în vecii vecilor.

Angelina începu să fugă de acasă trântind uşa.

Între timp studia. Acum cunoştea adevărata istorie a colonialismului italian. Ei fuseseră deportaţi, exportaţi împreună cu coloanele romane, cu vulturii şi flăcările acelui imperiu în agonie.

Antonio era un moderat, vota pentru republicanii lui La Malfa.

Exista însă o vină anterioară. În spatele ei nu era numai nisipul foarte fin, peisajele acelea infinit de pure de dune şi oaze.

Existaseră tribunalele mobile, avioanele care aterizau în deşert şi, după nişte procese sumare, omorau la grămadă. Existase pomul de Crăciun ce apăruse pe prima pagină din *Avanti!*, în loc de globuri şi beteală, beduini spânzuraţi.

Vito priveşte marea.

Odată maică-sa i-a spus-o. Sub talpa fiecărei civilizaţii occidentale există o rană, o vină colectivă.

Maică-sii nu-i plac cei care se declară nevinovaţi.

Face parte dintre cei care vor să-şi asume responsabilităţi. Vito crede că e o formă de aroganţă.

Angelina spune că ea nu e nevinovată. Spune că nici un popor care a colonizat un alt popor nu e nevinovat.

Spune că nu mai vrea să înoate în marea în care se scufundă bărcile.

Nimic nu-i mai rău decât o bătrână dinamitardă. Continuă să depoziteze exploziv în gândurile tale.

Nimic nu-i mai rău decât o mamă atipică. Una care nu seamănă cu nici o mamă, una care nu poartă niciodată pantofi închişi, care are o poşetă cu nimic înăuntru, ţigările, cheile, zece euro. Un celular pe care nu-l foloseşte niciodată. O poşetă fără miracole, ca viaţa ei.

Într-o zi Vito va pleca de la ea. Au trăit ei doi singuri. Lumina aprinsă în casă era a ei, a nimănui altcuiva. Şi cărţile deschise pe divan. Ca o eternă elevă. De când a împlinit cincizeci de ani s-a împuţinat. El e cel care-i zice stai dreaptă, nu te cocoşa. El e cel care-i zice să nu fumeze.

Atunci ea ridică din umeri, spune că şi Falcone şi Borsellino[6] fumau şi n-au murit din cauza asta.

Spune deseori astfel de lucruri, absurde, care rămân să vorbească în tăcere.

Care povestesc viziunea ei despre lume, amară, dar vie.

Într-o bună zi el va pleca. Ea nu pare să se teamă de ziua aceea. Ba chiar i-ar plăcea ca el să meargă să studieze în străinătate.

Nu-i mai place Italia. Şi totuşi continuă să le predea italiana copiilor de la şcoala medie, fără să fie bolnavă nici măcar o zi.

Foştii ei elevi vin s-o vadă, o strâng, se-neacă în braţele ei. Ea le pregăteşte cafeaua, îi priveşte cât au crescut.

Atunci când era mic şi traversau marea ca să ajungă la insulă, lui Vito îi era rău. Devenea livid. Angelina îi ţinea fruntea cu mâna ei întotdeauna rece. Îi spunea să găsească un punct fix şi să nu-l scape din ochi.

Când se gândeşte la asta, Vito poate să simtă din nou răul acela, stomacul care i se ridică, i se întoarce pe dos, ca o pungă de nailon lovită de maree. Poate să simtă încă mâna rece ţinându-i fruntea şi arătându-i punctul fix pe care să-l privească.

Căută un punct fix la orizont.

Ceva care-l va ajuta să depăşească neliniştea care se iscă din nimic, dimineaţa, imediat cum deschide ochii şi primul gând e: Ce rost are să mă scol din pat?

Vito priveşte marea. Ca o plasă de pescuit care se agită şi aduce înapoi ceva. Se gândeşte la maică-sa. A avut cancer la sân. S-a operat şi s-a întors acasă, fără urmări. Nu şi-a schimbat niciodată expresia. Vito n-a fost amabil cu ea, a fost obraznic. I-a smuls pachetul de ţigări şi le-a făcut bucăţi-bucăţele. Angelina l-a muşcat de mână.

Cine ştie cine se crede ea.

Apoi marea Angelinei s-a închis.

Se căsătorise cu un sicilian normand, blond, cu pistrui. Un expert în drept civil care apăra curve şi minori din cartierul degradat San Berillo. Angelina începuse să lucreze ca suplinitoare. Se născuse Vito. Se despărţise. Fostul soţ îi ajuta acum pe catanezii bogaţi să divorţeze cu folos.

Iar într-o bună zi, pe neaşteptate, vetoul fusese ridicat. Dacă ar fi vrut, s-ar fi putut întoarce la Tripoli cu o simplă viză, ca nişte turişti oarecare.

Ziua de 7 octombrie, Ziua Răzbunării care sărbătorea alungarea asasinilor italieni de către Jamahiriyya Colonelului, a fost rebotezată peste noapte Ziua Prieteniei. Acum Gaddafi era prietenul lui Berlusconi şi al Italiei. Venea în vizită cu amazoanele şi cu papucii lui de mătase. Cu

şampanie sub cortul beduin. Despre terorism, despre avioanele explodate în aer nu se mai spunea nici un cuvânt. Fusese primul conducător arab care condamnase atacul Turnurilor Gemene. Actorul cu o mie de feţe căuta acum un nou rol, de mediator în bazinul mediteranean. Angelina râsese: *speră să primească Nobelul pentru pace.*

În timp ce curăţă broccoli, bunica Santa murmură *istoria e un miriapod şi fiecare picior trage în altă parte, iar în mijloc se află trupul nostru.*

Bunicul Antonio murise deja, fără să revadă Tripoli, dar visându-l. Visând un zid alb, cafeneaua de pe bulevardul Sicilia unde mergea să joace biliard. Ceruse să i se aducă un ceai de mentă, ceaiul fals de la supermarket.

— Mamă, eu vreau să merg acolo.

Vito fusese cel care o trăsese înapoi.

Îl obosise povestea aia frântă.

Şi aşa s-au întors Angelina, mama ei şi Vito, care nu fusese niciodată acolo.

Dăduse o raită pe Google Earth. Văzuse Tripoli cu mouse-ul.

Angelina nu se apropiase de computer.

Zile întregi avusese acelaşi chip, strâns între umeri, absent, paralizat de gânduri.

Era nervoasă, animal în cuşcă. Punea şi scotea lucruri din poşetă. Vorbea numai despre cum va fi timpul acolo, despre dezinfectantul intestinal pe care era bine să-l ducă de-acasă în caz că va avea diaree.

Cine ştie cât aşteptase momentul acela, iar acum când sosise părea dezinteresată, grăbită asemenea cuiva care trebuie să facă o mică intervenţie chirurgicală amânată de mai multe ori, dar necesară. Da, acelaşi calm agitat ca atunci când se dusese în vizită la spital ca să-şi scoată nodulul de la sân şi rămăsese pe targă, complet îmbrăcată, fără să se hotărască să se schimbe, să-şi ia halatul de bolnavă.

Tenacitatea autistă a uneia care se luptă singură cu ea însăşi şi nu schimbă zidul.

În cele din urmă o pornise la drum în şlapi, de parcă ar fi mers pentru o zi la mare.

Bunica Santa părea o fetiţă la sărbătoarea Sfintei Agata, cu o rochie albă şi pantofii noi cumpăraţi la farmacie.

Se urcaseră într-un avion al companiei Libyan Airlines.

Bunica se apropiase de hubloul murdar, scrutând imensitatea.

Era pentru prima oară când priveau marea *aceea* de sus, din cer. Fără să-i simtă mirosul, stropii, neliniştea. Fără să se teamă că se îneacă.

Era ciudat jilţul acela, cabina aceea presurizată care traversa imobilă marea vieţii lor.

Primul lucru pe care-l văzură de la înălţime erau câmpurile cultivate de italieni în deşertul din jurul oraşului Tripoli, o geometrie de terenuri ordonate. Un desen docil. Cel mai bun lucru lăsat moştenire. Munca a mii de braţe. Livezile de portocali şi lămâi, de măslini, zidurile de agave ridicate pentru a-i apăra de orizontul mobil al dunelor.

Nu aveau bagaje pe care să le aştepte şi totuşi nu păreau că ar vrea să iasă din aeroport. S-au închis în toaletă. Bunica avea vezica plină, mama s-a spălat pe faţă, şi a ieşit apoi cu tricoul ud şi părul lipit de tâmple.

Vito îşi dădu seama că îmbătrânise. Fu un gând dureros. Apoi va fi din nou tânără, dar în clipa aceea el văzu ce va deveni.

Aerul era cel de mare, al oraşelor care se întindeau pe ţărmul arab, plate, şterse de vântul care intră şi iese. Construcţiile filiforme ale minaretelor, blocurile printre palmierii seculari. Vito se bucura de vacanţă. Luară un taxi. Se simţea bogăţia dată de petrol. Străzi cu mai multe benzi traversau deşertul, Toyote strălucitoare conduse cu aroganţă se întorceau în plină stradă, făceau sensul giratoriu în sens invers, fără nici o problemă.

Taxiul se opri pe faleza de la Bastioni.

Bunica Santa îşi întinse gâtul, cu expresia aia ameţită, se lungi ca o pasăre cenuşie. Fiica ei o ajută să coboare de pe scaunele lipicioase de transpiraţie.

Păreau debarcate de pe o astronavă. Primii paşi în afara gravitaţiei. Ca şi cum nici n-ar fi reuşit să pună picioarele jos.

Angelina îşi aprinse o ţigară, îşi puse ochelarii negri. Aruncă o privire piezişă, rapidă ca un jaf. Apoi începu să înainteze. Ca un căutător de mine neexplodate în deşert.

Privirea fixă încerca să prindă cât mai mult în câmpul vizual. Focaliza violent schimbările pentru a nu se răni prea tare.

Vechea medină înconjurată de blocuri noi. Străzile acoperite de praf. Expoziţia de mostre rămasă intactă. Inhala cu nările larg deschise. Mirosul oraşului Tripoli. Urmărea timpul mâncat aşa cum cineva adulmecă o scurgere de gaz. Şi într-adevăr părea că ceva era pe punctul să explodeze. Se întorsese către mare.

Nisipul... Unde-i nisipul?

Plaja lor de lângă castel nu mai exista. Faleza era o imensă parcare.

Brusc începuse să râdă ca o nebună.

O pisică trecuse pe lângă ea. O creatură prudentă şi preocupată ca ea o gâdilase la picior. O pisică moale, poate în călduri, care se lasă atinsă, se răstoarnă cu burta-n sus. Cu urechile sfârtecate şi blana roşcată. Începuse să se frece de asfalt, cu lăbuţele spre cer. Angelina se aplecă s-o mângâie pe burta albă. Pisica dădu drumul motorului de tors. O luă în braţe. O sărută pe botic, ca pe un nou-născut parfumat. Părea că nu voia să-i dea drumul. Vito zâmbi, şi lui îi plăceau animalele. Dar exista ceva ciudat în elanul acela neaşteptat al maică-sii pentru pisica vagaboandă. Ca şi cum s-ar fi întors la Tripoli doar pentru a regăsi animalul ăla bolnav, rănit. Când se ridică însă părea vindecată, îşi ridică ochelarii de soare pe cap, privi oraşul cu ochii liberi. O privi pe Santa.

Îţi aminteşti, mamă, toate pisicile alea atunci când am plecat...

Bunica străbătuse tot bulevardul Sicilia fără să scoată o vorbă, clătinându-se. Se aşeză pe trotuar, sub un palmier şi Vito se gândi *uite, s-a aşezat la capătul vieţii sale.* Respira adânc, iar vântul îi înghiţi respiraţia. O respiraţie dură, satisfăcută, ca o lamă care străpunge atingând un organ vital.

Multe clădiri din centrul vechi erau intacte. Poate doar mai mici şi mai murdare decât în amintire. Altele erau pur şi simplu şterse, acoperite de straturi de arhitectură, de vieţi. Vechiul cimitir evreiesc dispăruse, îngropat sub nişte zgârie-nori extravaganţi, în formă de acordeon, aşezaţi pe stâlpi de ciment.

Hai să luăm o îngheţată sau o limonadă.

Maică-sa o luase de mână pe bunica strâmbă şi bătrână. Şi era probabil aceeaşi imagine de acum patruzeci de ani, când bunica o târa pe Angelina, mică, spre Catedrală sau spre cofetăria Polo Nord.

Era un adevărat haos pe străzi, maşini, biciclete, vânzători ambulanţi. Şi totuşi ele se învârteau într-o geometrie strâmtă. Acum erau mai vesele. Doi câini de vânătoare în căutarea mirosului, a urmei exacte a sângelui. Cu capetele ridicate, alungau zgomotele oraşului, noile clădiri ale băncilor, ale hotelurilor pentru conferinţe. Îşi căutau oraşul închis pentru prea mult timp. Treceau peste valurile de lavă şi fundăturile unei topografii interioare. Buticurile rămăseseră destul de sărăcăcioase, cu manechine vechi ca hainele demodate. La piaţă, alături de poşete din piele de cămilă, grămezi de false Louis Vuitton. Efigii ale Colonelului la fiecare colţ de stradă.

Vito fusese la New York cu tatăl lui, în urmă cu un an. O călătorie de bărbaţi, ei doi şi celălalt copil al tatălui său, care spre deosebire de Vito era gras şi voia tot timpul să mănânce, să bea sau să sugă ceva. Cânta însă la

vioară aproape miraculos. Dormiseră într-o cameră cu trei paturi, în faţa fluviului Hudson. Una din acele vacanţe scurte şi mereu agitate, fotografiind mereu înainte de a vedea.

Vito voia să meargă la Ground Zero. Asta îl interesa cel mai mult. Ca noi toţi, îşi amintea exact unde se afla în ziua aceea de septembrie. Era singur cu bunica, maică-sa avea şedinţă la şcoală. Părinţii lui se despărţiseră de puţină vreme. Se gândise la sfârşitul lumii. Aşteptase în faţa ferestrei avionul care urma să se împlânte în blocul lor.

La Ground Zero rămăsese să privească imensul spaţiu negru al şantierului. Se aflau acolo mulţi turişti lipiţi de plasa de siguranţă, fotografiau, comentau.

Vito nu-şi căutase telefonul mobil, nu făcuse nici un gest. Îşi imaginase craterul acela din oraş, dar era altfel acum, când îl vedea.

Era cu adevărat sfârşitul lumii. Totul fusese destul de bine curăţat. Trecuseră ani de zile. Şi totuşi totul era acolo. În hăul acela imens.

Vito văzuse poveştile la televizor, lumea care încerca să recunoască un trup în zbor după o imagine. A unui om rămas pentru eternitate cu capul în jos.

Copilul tatălui său era neastâmpărat. Era fratele lui, de acord, dar era doar pe jumătate, trăia cu o altă mamă şi aveau mult mai mulţi bani decât ei.

Se simţise incredibil de singur.

Ca în ziua aceea în care turnurile căzute erau părinţii lui.

Nu lăsase să i se vadă proasta dispoziţie. Se duseseră în Central Park, se plimbaseră în jurul lacului. El nu putea să scape de imaginea marelui lac incendiat, aflat la câteva străzi mai încolo. Seara n-a vrut să se joace de-a supereroii pe masa din restaurantul Joe Allen cu fratele său. Taică-său se supărase pe el şi el se supărase pe taică-său. Stătuse toată noaptea cu computerul pe genunchi, în faţa ferestrei cu imaginea ciuntită a celor două turnuri. Cândva avusese o familie. Acum avea doar nesiguranţă şi banii pe care taică-său îi dădea din când în când, pentru vreun iPod sau pentru haine.

Îşi imaginase că sparge geamul care ajungea până la podea şi că se aruncă în gol. Dar era evident un geam dintre acelea antiefracţie.

Senzaţia aia îi rămăsese înăuntru, mirosul de ars de la Ground Zero. Îşi dădu seama de asta la Tripoli. Pentru că, aflat dintr-odată în faţa unei străduţe înguste mirosind a cafea şi a mirodenii picante, care îi amintea poate mirosul multietnic din New York, îşi dădu seama că simţea cum teama se ridica şi ieşea din el. Întocmai ca un fum care iese şi apoi se duce, se împrăştie.

Tripoli era nivelul lor zero, memoria lor tăiată de la rădăcină, lichefiată.

Taică-său zicea că Angelina rămăsese o exilată. O persoană care aşteaptă să plece din nou. Că până şi căsătoria fusese un sejur impus.

Taică-său e croit ca hainele lui de avocat, alunecă mereu în spatele unui fluviu de cuvinte care udă viaţa, o diluează până la a o face mai puţin incisivă. Maică-sa este exact opusul, e în stare să fie doar ea însăşi. Nu poartă haine elegante, nu poartă nici măcar sutien. Vito înţelege acum de ce a divorţat de taică-său. Uneori şi el se simte pus la colţ. Angelina e în stare să nu scoată o vorbă zile întregi. Nu-i reproşează nimic. Pur şi simplu face totul în tăcere, asemenea lui Gandhi. Lasă bilete. S-a născut să fie fată bătrână. O alpinistă solitară.

Odată, pe unul din bilete era scris: *de rupt zidul emotiv*. Era o indicaţie pentru el sau pentru ea însăşi? Vito îl făcuse cocoloş, ca pe toate celelalte.

În zilele petrecute la Tripoli Vito înţelese multe lucruri despre ea şi despre răul ei de Africa. Răul acela minor, vremelnic, alcătuit din atacuri care dispar apoi ca febra malarică. Iar în final rămâne privirea opacă, rănită, limba dureroasă, care nu poate vorbi. Ca şi cum ar fi fost muşcată pe dinăuntru de un animal ascuns. Acum animalul a ieşit, somptuos, vorace.

Vito se uită la maică-sa cum îşi mişcă şoldurile şi abdomenul altfel, ca şi cum ar fi împrumutat pulsul acelei mări, al valurilor lungi, filamentoase. Al băiatului care cântă la *oud*[7] lângă Fântâna Gazelei. Îşi scoase până şi papucii, îi ţinu în mână şi-şi înnegri călcâiele mândrindu-se parcă s-o facă.

Făcuse biopsia oraşului. Analizase lucrurile rele care înlocuiseră frumoasele lucruri dispărute, iar acum se bucura de mutilarea aceea. Ca atunci când se vindecase de cancer.

Bunica înainta ca o moartă vie în calvarul acelei restituiri, prea neaşteptată ca să nu fie violentă. Angelina o susţinea.

Se vârâseră în sita amintirilor, la început cu timiditate, apoi aproape înnebunite. Reverberând între furie şi bucurie. Cu părul răvăşit, cu ochii plini de fulgere, în care părea să se oglindească frica de tot timpul acela şi de toată foamea. De bărcile de pescuit ajunse la ţărm şi de cele scufundate în timpul furtunii. Ochi berberi, cu adevărat. Care săpau în profunzimea lucrurilor furate şi niciodată restituite.

Bunica devenise tot mai curajoasă. Acum nu mai avea durerile cauzate de artroză, de junghiuri, era iute şi şmecheră. Se vârâse într-un mezanin sub porticul otoman: *aici era bucătăria lui Ahmed şi Concetta, îţi aminteşti? Plăcintele cu smântână şi vinete... carnea cu mirodenii în frunze de viţă...* Apoi vechile clădiri fasciste *... şi aici era bărbierul, îţi aminteşti? Te duceai la călărie împreună cu fiica lui...*

Biserica Madonna della Guardia era acum o sală de sport, iar Catedrala o moschee. Apoi Piaţa Castelului şi Piaţa Italia unite pentru a crea marea Piaţă Verde a Colonelului.

Traversaseră podul peste calea ferată, către casele muncitoreşti.

Cartierul lor era de nerecunoscut. Noul acoperise cu lespezi vechiul. Era cu adevărat greu să te orientezi. Casa trebuia să fie acolo, unde acum răsărea o clădire cu structura metalică. Şi atelierul de lumânări era înecat pe

undeva, dedesubt. Bunica se învârti de jur-împrejur, în transă, şoptindu-le pietrelor ca un căutător de apă care întreabă pământul.

Vito se gândi din nou la Ground Zero. La ceea ce urma să răsară acolo. La faptul că într-o bună zi nimeni nu se va mai gândi la asta.

Mai târziu se duseră la cimitirul din Hamangi. Saci cu gunoi zăceau în soare, paturi de fier abandonate. Acum, acolo erau înmormântaţi noii străini, chinezii, egiptenii. Vechiul cimitir creştin trăia din nou. Zona italiană era un soi de şantier. Cripte cu pereţi întregi distruşi, rafturi peste rafturi ca o bibliotecă goală. Trecură pe lângă mormintele părăsite ale soldaţilor necunoscuţi şi pe lângă mausoleul din marmură al lui Italo Balbo, gol şi el.

Ajunseră unde erau îngropaţi copiii. Toţi cei morţi în timpul epidemiei de gastroenterită, dar şi alţii.

Bunica Santa începu să-şi caute bebeluşul mort cu cincizeci de ani în urmă. Îşi puse ochelarii, se urcă pe scăriţă să citească numele aflate mai sus. Îşi vârî capul pe fiecare ferestruică, cercetând printre resturi cât se poate de firesc, aşa cum făcea la piaţă când alegea zarzavaturile şi fructele, dând la o parte cutiile, scotocind dedesubt. Ca şi cum ar fi fost un gest normal. Dar totul era atât de ireal. Găuri murdare locuite de şobolani. Familiile cele mai bogate putuseră să-şi repatrieze rudele, ei nu avuseseră bani ca să poată pretinde ceva. Iar la bătrâneţe, Santa nu mai avea memoria foarte bună. Pe undeva îşi ajustase amintirile libiene. Acum spunea că fusese bine că lăsase rămăşiţele pământeşti ale micuţului Vito la Tripoli, unde se născuse şi trăise atât de puţin timp.

Vito era tulburat. Simţi un hohot violent care-i urca din piept spre gât, făcându-i rău. Spera pentru bunica lui, dar în ceea ce-l privea pur şi simplu se temea să-şi citească numele pe o piatră funerară. Angelina rătăcea în partea opusă, amintirile ei nu coincideau cu cele ale mamei sale. Se opri supărată.

Ce faci? Nu-i acolo! urla bunica.

Începuse să se certe cu fiica ei, avură o discuţie absurdă în cimitir. Ţipând ca la piaţă. Îşi reproşară poveşti vechi, putrezite, erau comice. Erau epuizate. Apoi totul se termină ca de obicei, Angelina îşi luă mama de braţ, lăsându-se dusă de maree.

Cimitirul creştin fusese profanat în mai multe rânduri, rămăşiţele pământeşti fuseseră folosite pentru ritualuri macabre. Căutară până când se făcu seară. Undeva, într-o parte, se afla un copac mare, ale cărui rădăcini se strecuraseră printre morminte. Poate bebeluşul hrănise copacul acela secular. Fu cel mai bun gând care le veni în minte.

Apoi bunica începu să plângă. Chipul ei bătrân începu să plutească în lacrimi şi părea că nu vrea să se mai usuce niciodată. Fu o scenă urâtă pentru Vito. Se gândi că era incredibil de nedrept să privească un bătrân care plânge. Mai nedrept decât orice alt lucru pe lume.

Adusese cu ea un buchet de floarea-soarelui, care în timpul traversării se ofilise. Nu ştia unde să-l pună. Se aplecă şi lăsă într-un colţ ceea ce mai rămăsese din el, un smoc cu ochi gălbui, care păreau scoşi de la nişte marionete vechi.

Înainte de a se întoarce la hotel rătăciră prin *suk*. Lucrătorii în aramă, henna roşie, curmalele negre, mirodeniile. Acum erau cu adevărat suflete sfâşiate. Angelina se lăsa târâtă de mulţime, scuturată ca o cârpă, colorată de un văl albastru pe care şi-l cumpărase ca să intre în moscheea Dorghut.

Doar atunci înţelese Vito ce voia să spună bunicul Antonio cu *istoria omului e istoria foamei sale*. A unor flămânzi care se mută dintr-un loc într-altul. E foamea săracilor, a coloniştilor, a refugiaţilor. E foamea nesăţioasă a celor puternici.

Vito se îndopase cu cuşcuş cu mirodenii.

A doua zi angajară un ghid tânăr, pe Namek, un student care părea mult mai tânăr decât cei douăzeci şi doi de ani ai lui. Pentru Vito fu un lucru plăcut. Un băiat cu care să vorbească. Namek era simpatic şi un pic nebun. Era pasionat de artă şi de căţărări. O porniră către satele berbere şi săpăturile arheologice, până la Leptis Magna, până la mare.

Trecură pe lângă aşezările ţărăneşti italiene. Porticuri deschise în gol, clădiri însemnate cu roşu pentru demolare, o gară moartă. Bunica spuse: *cine te despăgubeşte pentru ce ţi-a fost furat? Aveam livezi de măslini şi prieteni. Aveam o istorie.*

Doar înainte de a se întoarce acasă maică-sa începuse să-l caute pe Ali. Găsi arborele de cauciuc sub care se întâlneau, din care rămăsese doar trunchiul bătrân şi strâmb, bolnav de gâlme dure şi întunecate. Găsi în afara oraşului vechea casă din cărămizi sfărâmicioase.

Nici urmă de stupi şi de tot restul, locul era părăsit. O uşă din scânduri putrede şi sparte, ferecată inutil cu un zăvor ruginit. Se întrezărea un interior întunecat ca un grajd, urme de faianţă pe pereţii găuriţi, prin care trecea lumina de-afară. Nopali crescuţi peste tot şi un acoperiş prăbuşit care nu mai era decât adăpost pentru păsări.

Pe un teren nisipos, câţiva copii se jucau cu mingea. Angelina întrebă o bătrână care, înfăşurată într-un burnuz şi aşezată pe un scaun de automobil în mijlocul câmpiei arse, descânta praf de puşcă pentru Mawlid, ziua de naştere a profetului.

Era prima oară când Vito o auzea pe maică-sa vorbind araba. Avea o voce diferită, părea să iasă dintr-o altă gură. Bătrâna clătină din cap, bătrânul apicultor Gazel murise de multă vreme. Ali locuia în centru, în zona protejată.

Namek îi conduse până la clădirea aflată în cartierul evreiesc din vechiul Tripoli, dar refuză să-i însoţească pe scările de sub arcade. Clătină

din cap, spuse că îi va aştepta în barul cu umbrelele deschise din spatele Turnului cu Ceas.

Pe uşa neagră se afla unul din ochii aceia metalici, auziră agitaţie înăuntru şi înţeleseră că sunt spionaţi. Angelina tuşi, îşi aranjă părul fixând vizorul cu privirea. Apoi uşa se deschise şi din spatele unui vârf de nas apăru, în crăpătura uşii blocate cu un lanţ, o voce.

Femeia care îi lăsă să intre era masivă, cu un văl în dezordine, pe care şi-l înfăşurase probabil în grabă în jurul capului. Îi conduse într-un salon, cu tavanul înalt pictat. Două uşi mari din sticlă, cu obloanele pe jumătate închise, dădeau spre stradă. De la moscheea din apropiere se auzea chemarea muezinului pentru rugăciunea de prânz. Mobilierul modern şi de prost gust contrasta cu ambianţa. Mobile din plastic, divane din piele, cu braţe enorme.

Vito şi mama lui fură invitaţi să ia loc.

O altă femeie mai tânără aduse o tavă cu băuturi acidulate şi colorate. Falsă oranjadă, falsă Coca-cola.

Aşteptară cam o oră privind ecranul stins al unui televizor cu plasmă imens, aşezat pe o măsuţă de sticlă lângă o plantă ornamentală. La uşă apăreau din când în când copii de diferite vârste care nu treceau niciodată pragul.

În cele din urmă, Ali sosi. Era îmbrăcat elegant, dar nu părea să vină de afară, iar Vito nu înţelese de ce îi făcuse să aştepte atât de mult. Era un bărbat frumos, înalt, deloc gras, cu părul şi mustăţile mari, negre, sub ochelari. Era îmbrăcat cu o sahariană, iar în picioare avea mocasini arămii de vară.

Îi întinse mâna Angelinei.

Nu se aşeză pe divane cu ei, ci pe un scaun cu spătarul înalt şi rigid, încrucişându-şi picioarele lungi şi subţiri.

Vorbea o italiană corectă.

Avea maniere alese, dar hotărâte. Două cute ca două tăieturi pe obrajii scobiţi. O voce plăcută şi gravă, pătrunsă de melancolie. La un moment dat spuse în arabă ceva ce Vito nu înţelese şi care păru cu adevărat o chemare.

Vito îşi văzu mama făcându-se mică pe divan. Nu reuşea să-şi găsească poziţia potrivită, se cufunda prea mult, aşa că trebuia să stea dreaptă într-un mod nefiresc.

Ali încetase să bată darabana cu degetele, acum o privea pe Angelina drept în ochi. Îşi amintiră de vremurile de odinioară, de săriturile în apă de pe esplanada castelului.

Angelina nu-l întrebă de ce nu şi-a ţinut promisiunea, de altfel şi ea uitase de el.

Dar poate că niciodată întru totul.

Asta îşi spuse Vito privind-o.

Se enervă. Se gândi că, dacă Gaddafi i-ar fi lăsat să crească pe acelaşi ţărm, el nu s-ar fi născut niciodată, maică-sa s-ar fi plimbat printre puţuri de petrol şi zgârie-nori în deşert pe unul din jeep-urile de culoarea noroiului, cu ochii mâzgăliţi de *kajal*[8], lângă arabul ăla cu faţa tăbăcită.

Se dăduse cu un parfum tare, de santal şi încă ceva. Lui Vito nu-i plăcea deloc.

Trebuia să fie foarte bogat. Casa avea un aer ciudat, poate pentru că lumina pătrundea puţin. Părea un soi de mausoleu.

Când îşi amintiră episodul cu albinele, Ali se ridică în picioare, îşi deschise braţele ca atunci, ca o sperietoare în deşert.

Angelina zâmbi şi ridică mâna.

— Câte degete sunt?

Zâmbi şi Ali, dar într-un fel puţin trist. Spuse că acum avea ochelari buni, cu lentile bifocale.

Îşi scoase ochelarii, îşi frecă cearcănele pe oasele concave, vizibile ca acelea ale unui schelet. Se uită la Angelina.

— Acum nu-mi pot permite să nu mai văd departe.

Avea maniere plăcute şi mâini lungi şi prietenoase. Îşi punea un picior peste celălalt într-un fel distrat, uitând de mocasinul fără călcâi de culoarea aramei.

Şi totuşi ochii îi erau ficşi şi pătrunzători. Semănau cu casa aceea înţepenită, fără un strop de aer, ca un buncăr.

Era ora prânzului, aşa că femeile aduseră o farfurie mare comună cu *shorba*[9]. Cea grasă era prima soţie, cea tânără ultima. Era îmbrăcată după moda occidentală, cu o rochie albastră destul de urâtă. Avea pe inelar un diamant mare cât o piatră şi fuma mult. Părea mai tristă decât grăsana cu văl, care avea nişte ochi şmecheri şi plini de curiozitate faţă de orice. Când trecea prin faţa soţului se înclina uşor.

Angelina nu întrebă nimic despre ele, se limită să le privească.

Ali spuse că cea de a doua soţie este egipteancă.

— Nu iubeşte casa, ar vrea să călătorească, dar eu sunt prea ocupat.

Angelina spuse că şi ea divorţase, dar nu avea alţi soţi pe lângă ea. Ali zâmbi. Urmă o lungă pauză.

— Mai citeşti poezii?

Ali nu răspunse imediat, dădu din cap, spuse că citea încă mult, dar numai politică. Lucra pentru stat, era un servitor al Libiei. Îşi dedica viaţa acestui lucru.

Angelina privi salonul, gresia strălucitoare, ferestrele înalte care dădeau spre balcon.

— Am senzaţia că am fost deja aici...

Ali căzuse pe gânduri, sătul poate de vizită. Ochii-i păreau două insecte înţepenite sub sticla ochelarilor.

Insistă să guste câteva linguriţe dintr-o miere ciudată.

Angelina îl întrebă dacă o producea el, la stupii lui. Credea că devenise un producător de miere. Ali dădu din cap.

— E miere amară din Cirenaica.

Îl privi lung pe Vito.

— Îţi place?

Lui Vito nu-i plăcea.

Chipul lui Ali se înăspri, zâmbi, unul dintre dinţi era de aur.

— Strămoşii *qa'id*-ului nostru au murit în lagărele italiene din Cirenaica, ştiai?

Se ridică spunând că trebuia să plece.

Shukran, mulţumesc.

Îi conduse până la uşă.

Doar mai târziu, pe stradă, privind zăbrelele albe şi curtea, Angelina îşi aduse aminte că mai demult clădirea aceea era locuită de italieni. Că poate era casa Renatei, prietena ei evreică din Padova.

Îi ceru lămuriri lui Namek, în timp ce chelnerul servea ceai de mentă ridicând mult ceainicul deasupra cănilor foarte mici, cu un gest amplu şi sigur. Tânărul ghid se uita în jur ca şi cum cineva ar fi putut să-l aresteze dintr-un moment într-altul. Se temea de o *antenă*, de un spion. Piaţa era pustie, bătută de o briză uşoară ce venea dinspre mare. Îl cunoştea bine pe Ali, era o persoană importantă din Mukhabarat, serviciile secrete ale lui Gaddafi. Îi cunoştea brigada, străbăteau străzile în mare viteză, terorizând lumea. Îi ridicau pe disidenţi din casele lor în zori de zi. Din când în când arătau la televizor lista trădătorilor şi fragmente din interogatoriu, ca să intimideze lumea. În timpul pauzelor publicitare îi băteau pe disidenţi. Puteai să le vezi privirea tot mai tristă, tot mai îndepărtată. Trebuiau să mărturisească, să spună numele celorlalţi. Apoi erau duşi în închisoarea din Abu Salim sau îngropaţi de vii în nisip în afara oraşului. Namek era berber, avusese mai multe rude persecutate. Colonelul îi ura pe berberi, nu puteau

să-şi vorbească limba, să scrie în alfabetul lor. Mulţi nu se mai întorseseră niciodată. Constrânşi să repete în timpul torturii *sunt un şobolan scârbos, trăiască Muammar, trăiască Muammar*, până când înnebuneau, studente violate de miliţieni beţi care aveau buzunarele uniformei pline de Viagra şi prezervative.

Angelina se ridică şi dispăru o vreme.

Când se întoarse, faţa-i părea strâmbă, ca şi cum s-ar fi lovit de ceva care-i lăsase un semn.

Vito se gândi la biletul lăsat în bucătărie: *de rupt zidul emotiv.*

Ce se afla dincolo de acel zid?

1. Expresie din perioada fascistă pentru a indica colonia italiană din Libia. Al patrulea ţărm alături de celelalte trei: adriatic, tirenian şi ionic.
2. Piaţa acoperită, în ţările arabe.
3. Salată tipic libaneză, făcută din ardei roşu, usturoi, zeamă de lămâie, chimion şi paprică.
4. Şcoală teologică.
5. Ibn Hazm, supranumit Andaluzul, născut la Cordoba, este unul dintre cei mai importanţi teologi, filozofi, moralişti, istorici şi jurişti medievali.
6. Giovanni Falcone şi Paolo Borsellino, magistraţi sicilieni care s-au dedicat luptei împotriva Mafiei şi au sfârşit prin a fi omorâţi de aceasta.
7. Instrument muzical cu coarde, de origine arabă, înrudit cu cobza.
8. Fard de ochi folosit în Orient, în Africa şi în Asia.
9. Ciorbă de linte, specifică bucătăriei siriene, răspândită în întreg Orientul Mijlociu.

Marea, dimineaţa

Farid stă ghemuit lângă mama lui pe barcă. Nu se mai lamentează, e deshidratat. Picioarele-i sunt pline de furnici, cele care i se căţărau pe mâini, şi el râdea, sunt acum înăuntru. Se plimbă. Astea sunt labele istoriei?

Jamila simte greutatea fiului care se duce. La început îi spunea dormi, acum încearcă să-l ţină treaz. Îi spune o poveste, cu un copil care va deveni mare. E o minciună ca toate poveştile.

Apa s-a terminat de mult.

Buzele copilului sunt creste crăpate ca lemnul bărcii. Jamila priveşte butoniera aceea întunecată, pustie. Se apleacă, lasă să-i alunece puţină salivă între buzele fiului. Marea e acum o galerie de mină închisă deasupra capului lor, e casa diavolului. Abisul s-a ridicat la suprafaţă. A fost disperată, îngrozită. Acum nu face decât să aştepte destinul. Ultima filă a poveştii. O scrutează, o caută, cu trupul scobit de stropii de sare, într-un loc în care nu mai există orizont. Există doar marea. Marea salvării care acum e un cerc de foc ud. O inimă neagră.

A pus deoparte banii pentru călătoria asta, dinarii lui Omar, euro şi dolarii bunicului Mussa, hârtie mototolită şi transpirată. I-a dat împreună cu ceilalţi călători pentru barca asta pe care n-o conduce nimeni. Doar un ochi de plastic şi nişte canistre de motorină, care acum sunt aproape goale toate. Nimeni nu cunoaşte marea, puţini vor rămâne la suprafaţă. Sunt creaturi de nisip.

Băiatul somalez deliriază, are o boală de piele, pustule sângerânde pe care şi le scarpină neîncetat. E stăpânit de febră, se agită, pare locuit de un

spirit malign. S-a dezbrăcat şi e urât să vezi un băiat gol care încearcă să sară peste alte trupuri. Ceilalţi s-au săturat de el, vor să-l arunce peste bord. Ţipă că somalezii sunt cu toţii piraţi.

Somalezul scuipă în mare, urlă că e bolnav din cauza mării, a noroiului alb care pluteşte pe apele din Mogadiscio, din cauza bidoanelor cu reziduuri lăsate pe fund de vapoarele din lumea bogată. Acum îşi agită braţele ca şi cum ar avea o macetă. Asta era treaba lui: să taie copacii, să-i îngroape şi să-i ardă în nisip pentru a face cărbune. Râde, zice că totul va muri, că animalele nu mai au copaci şi păşune. Din cauza cărbunelui. Nimeni nu se gândeşte la viitor, toţi se gândesc doar la cum să supravieţuiască în ziua de azi. N-are nici o importanţă dacă-ţi ucizi ţara. Săracii nu se pot gândi la viitor. Râde, zice că se grăbesc atât de tare să vândă cărbunele din copacii lor, încât îl pun în saci când încă mocneşte, şi uneori navele iau foc. Urlă ca un câine, se scarpină, se rostogoleşte ca un cărbune aprins. Ridică pistolul de semnalizare şi dă drumul ultimei rachete. De data asta se înalţă spre cer, incredibil de sus, pe o traiectorie perfectă, un arc de picături luminoase.

Toţi se uită la focul acela de artificii. Toţi mulţumesc acelei manifestări divine. Toţi se trezesc din premoarte. Îl proslăvesc pe somalezul incendiar. Cineva îi va vedea. O navă cu militari îmbrăcaţi în alb va veni să-i salveze, le vor întinde mâinile cu mănuşi, farfurii cu bunătăţi, creme miraculoase pentru herpes.

Rămân să privească marea în întuneric ca nişte calamari în jurul unei lumini.

Farid e tot mai uşor. Pare un copil de bambus, de lemn găurit. Picioarele sunt două fuse atârnânde, cu tălpile murdare. Jamila i-a scos sandalele, i-a spus *mişcă-ţi degetele*. E unul dintre ultimele gesturi pe care le-a făcut copilul, a încercat să-şi mişte picioruşele, să ţină în viaţă degetele. Acum respiraţia îi miroase a cărbune, e un horcăit care vine din adânc. Şi pare să

iasă dintr-un corp mult mai mare şi mai în vârstă. Poate copilul a crescut în timpul călătoriei.

Jamila îl mângâie pe frunte şi pe părul uscat de mare, îl strânge în braţe. Farid are ochii pe jumătate închişi. Jamila priveşte fisurile acelea albe care se mişcă înăuntru şi o caută. Acum e liniştit, ca atunci când e pe cale să adoarmă şi duce ultima luptă a zilei în timp ce pleoapele îi cad.

A fost întotdeauna un copil liniştit. Un mic bărbat.

Jamila îşi aminteşte când îi cerea voie să facă pipi în grădină, pentru că nu mai avea timp să ajungă până în baie. Îşi desfăcea picioarele şi-şi scotea puţulica, ea îi spunea să se ducă mai încolo, dar el se temea de întuneric, se temea să iasă din cercul de lumină al becului.

Şi Omar urina uneori în grădină. Jamila îl certa, căldura putea aduce mirosul urât în casă. Omar râdea cu dinţii lui albi care spărgeau întunericul. O făceau unul lângă celălalt, tatăl şi fiul, cel mare şi cel mic. Făceau gestul acela bărbătesc care îi unea. Uneori îşi încrucişau jeturile, alteori comparau cele două găuri ude din nisip.

Jamila nu ştie de ce se gândeşte la un lucru atât de stupid.

Ar avea multe amintiri mult mai importante. Dar se gândeşte la cele două şiroaie de pipi din grădină, la ea care ţipă *duceţi-vă mai încolo! Mai încolo! Florile mele o să ajungă să pută şi să se usuce!*

Jamila e o insectă care se stinge. Inima ei e o lanternă care rezistă. Câtă vreme încă? Ca să lumineze noaptea lui Farid.

Într-o zi i-a legat la gât un săculeţ mic din piele moale ca o catifea, a alungat spiritele, a suflat înăuntru toate visele frumoase.

Când a văzut marea i s-a părut mare şi udă, dar nimic mai mult. Un pământ uşor, fără arme. O binecuvântare. Nu ştia că era fără sfârşit, că striga din toate părţile. De zile întregi faţa ei neagră şi mută urcă şi coboară odată cu valurile. Mâinile s-au zbârcit ca nişte rădăcini la suprafaţă. Îşi strânge în braţe fiul, micul ei curmal.

Acasă, Farid se juca cu bucăţi de antene, cu cabluri rămase de la tatăl său.

Jamila o să-l trimită la şcoală în Italia. Are prieteni în nord, va încerca să ajungă la ei. Şi ei au venit pe mare, dar cu o barcă mai mică şi mai rapidă. Acum sunt bine, au o spălătorie în zona coaforurilor chinezeşti. La început a fost teribil, dormeau în parc, fugeau încontinuu. Ei vor fi trataţi mai bine. Nu sunt nişte simpli clandestini, sunt refugiaţi, fug de un război. Vor avea un permis de şedere temporară. Vor cere azil. Ea va putea să-şi caute de lucru, să înveţe italiana la cursurile serale. Poate într-o zi se va întoarce acasă la ea. Se va aşeza şi-şi va privi viaţa. Atunci Farid va fi un tânăr cu fundul proeminent şi umerii înguşti ca taică-său. Cu acelaşi zâmbet de piersic. Se va pricepe la electricitate, ca el. Cu aceleaşi degete lungi ca nişte şurubelniţe.

Gazela e pe mare. Nu se ştie cum, dar e acolo. Nemişcată pe lamele albastre ale valurilor, sprijinindu-se regal de ele ca de o dună. Se întoarce să-l vadă pe Farid, coarnele ei strălucitoare şi inelate sunt imobile.

E un mic animal curajos şi mândru, are picioare subţiri, muşchi supli şi o dungă neagră pe spate care vibrează când se apropie pericolul. E cea mai frumoasă podoabă a deşertului. Are un auz care sparge tăcerea, ochi magici, cornee transparente şi faimoasele sale pupile strălucitoare care văd vulturii pe cer şi hienele ascunse în tufişuri. Vara, când e secetă şi toate animalele părăsesc deşertul şi stepele arse, gazela rămâne credincioasă locurilor ei, şi deseori carnea ei hrăneşte marii carnivori care altfel ar muri. Aleargă într-un fel puţin caraghios, aproape nu atinge nisipul. Lasă un şir de urme mici şi rotunde ca nişte monede. E foarte iute, trebuie să fie aşa pentru a supravieţui. Din când în când se opreşte să privească înapoi, cum fac copiii, şi curiozitatea asta îi poate fi fatală. Când este înşfăcată de gât gazela nu se zbate, se lasă târâtă şi ucisă. Poeţii arabi au cântat-o, au pus privirea ei inocentă pe culmea frumuseţii lumii.

În timp ce moare, Farid se gândeşte la gazelă, la ochii ei care se apropiau atât de tare de ai lui, la gura ei cu dinţi plaţi care îi mânca din palmă în grădina cu copaci de fistic.

În timp ce Farid moare, Jamila continuă să-l strângă în braţe şi să cânte. Nu vrea ca ceilalţi să-şi dea seama, au devenit răi. A văzut trupurile aruncate în mare. A trecut pe lângă viaţă şi e încă acolo. Ştie că de fapt a fost mai bine aşa, că inima ei a rezistat. Nu se mai temea decât să nu cumva să moară înaintea copilului, să-l scape din braţe. Să-l lase să simtă marea singurătate a mării. Inima neagră.

Odată a văzut în deşert un pui de fenec cu mama moartă alături, singur, înconjurat de chemarea animalelor de pradă nocturne care se apropiau liniştite târându-se.

Priveşte amuleta fiului, nu se mai mişcă pe gâtul care s-a lungit ca acela al animalelor ucise.

Nimeni nu va coborî de pe barca asta. E ultima picătură de motorină şi au pierdut direcţia. Un vapor va trece în depărtare, fără să se oprească.

Mâini se agită la suprafaţă. Plămâni explodează fără zgomot. Trupuri se duc la fund, legănându-se ca nişte maimuţe pe liane pierdute. Creaturi de nisip umflate de mare, sfâşiate de foamea peştilor.

Restaurantul de pe malul mării e gol.

Sub pergolă nu se află decât un subofiţer care mănâncă o singură farfurie de paste la cuptor citind ziarul.

Proprietarul s-a dus pe plajă, cu şorţul alb şi tricoul cu numele restaurantului. Priveşte marea ţinându-şi mâinile în şold.

Vito se plimbă pe plajă.

Dă peste o meduză lângă o bucată de celofan înnegrit de smoală.

Anul ăsta marea e un zid de meduze.

Dar nu din cauza asta n-o să vină turiştii.

Vito se plimbă pe plajă.

A văzut bărcile alea încărcate şi puturoase ca nişte borcane cu scrumbii. Tinerii din Africa de Nord, foştii prizonieri de război, din lagăre şi cei care fuseseră aruncaţi în gropile de sub nisip. A văzut privirile halucinate, trecerea copiilor supravieţuitori, crizele de hipotermie. Păturile argintii. A văzut frica de mare şi frica de pământ.

A văzut forţa disperaţilor ălora, *eu vreau să lucrez, vreau să lucrez. Vreau să merg în Franţa, în Europa de Nord să lucrez.*

A văzut determinarea şi puritatea. Frumuseţea ochilor, candoarea dinţilor.

A văzut degradarea, mizeria.

Spinările tinerilor lipite de zid, militarii care le scoteau şireturile de la pantofi şi curelele.

A văzut cum erau aduse ajutoarele, hainele pentru copii, colecta săracilor cu adevărat supăraţi pentru că Iisus Hristos le cere mereu doar lor.

A văzut oamenii care se săturaseră, speriaţi de epidemii. Protestând, blocând digurile, debarcaderele. Şi-apoi luând-o de la început, aruncându-se în mare în plină noapte să-i salveze pe disperaţii ăia care nici măcar nu ştiu să înoate.

Fără să ştie de fapt pe cine salvează, poate un netrebnic. Unul care o să-ţi fure celularul, care va conduce beat pe contrasens, care va viola o fată, o infirmieră care se întoarce acasă după tura de noapte.

Vito a auzit nenumărate asemenea poveşti grosolane. Furia săracilor împotriva altor săraci.

Să-ţi salvezi propriul asasin, poate asta e dragostea de aproapele tău. Dar aici nimeni nu-i un sfânt. Iar lumea n-ar trebui să aibă nevoie de

martiri, doar de o împărţire mai bună.

Angelina stă la fereastră. Îşi aşteaptă fiul care nu se întoarce. Nu-i nimic. Ştie că într-o zi nu se va mai întoarce. Că aşa-i viaţa.

Poate n-a fost o mamă bună. A fost o şopârlă cu coada tăiată. Vito a fost coada nouă.

Cum să poţi spera?

Televizorul e stins. E un aparat vechi, care funcţionează prost, simte vântul, ploaia. Ar trebui să schimbe televizorul, să schimbe antena. Dar oricum casa lor e o casă la mare.

Angelina aşteaptă să se termine războiul. Ca actorul cu o mie de feţe să fie prins şi judecat.

A văzut bombardamentele NATO. Nelipsitul *nu vom lovi obiectivele civile*. Au doborât până şi fabrica unde se produceau tuburile de oxigen pentru spital.

A văzut înşelăciunea, piaţa Verde plină de rebeli, falsă, refăcută de televiziuni ca un platou de filmare.

A văzut războinicii cu bandane, copiii cu mitraliere. A întins braţul către televizor ca şi cum ar fi vrut să-i oprească.

Oraşul lor distrus, zidurile ciuruite, găurile lăsate de explozii. Palmierii încărunţiţi din cauza prafului.

Mama ei, Santa, a spus *trag în noi.*

Noi suntem tripolini, nu suntem nici aici, nici acolo, ne-am oprit pe mare ca tinerii ăia pentru care nu există debarcare.

I-au văzut pe rebeli, oameni obişnuiţi. Fete fără văl care vorbesc la radio, studenţi cu mitraliere şi papuci de plajă.

Au văzut vechiul steag senussian.

I-au văzut pe mercenarii copii, micii fideli înrolaţi pentru câţiva dinari, ucişi în genunchi, împuşcaţi în ceafă ca animalele din savană.

Au văzut-o pe jurnalista de la telejurnal cu văl şi pistol.

I-au văzut pe căutătorii de mine cu mâinile goale, în pantaloni scurţi, transpiraţi ca ţăranii.

Unde au ajuns toate armele astea?

S-a trezit noaptea cu gândul ăsta.

Vor ajunge într-un alt război. Armele chimice. Arsenalul Colonelului, lăzile de lemn încărcate cu mitraliere, mine, rachete, pe care sunt scrise cuvintele acelea ireale *pentru Ministerul Agriculturii*.

Câmpii semănate cu mine. Asta e recolta.

În fiecare noapte o altă barcă, gunoi uman, care fuge de foame, fuge de război.

O zi de la sfârşitul verii, cu caperi înfloriţi şi plină de farmec. Trei zile de furtună şi apoi calmul. Plaja e ca o groapă de gunoi plină de lemne, de resturi de la bărcile care n-au mai ajuns niciodată la ţărm. Un muzeu al războiului pe nisipul de gresie. Vito scotoceşte, recuperează câte ceva.

Vine şi pleacă de pe plajă, trage după el scânduri strâmbe, bucăţi de covoare.

Se opreşte să culeagă un săculeţ de piele, seamănă cu cele în care se păstrează bijuteriile. Vito îl deschide cu greu, şnurul e înnodat strâns de mai multe ori. Vârâ degetul, nu găseşte nimic, doar un soi de lână şi câteva mărgele. Îl aruncă în rucsac împreună cu toate celelalte.

Pe insulă se află cimitirul necunoscuţilor. Un om cumsecade a adunat trupurile azvârlite de mare pe mal, s-a frecat cu mentă la nas să nu simtă mirosul. A pus cruci pe care altcineva le-a scos, dar n-are importanţă, Dumnezeul săracilor e unul singur. Şi fiecare zi se îneacă împreună cu ei. Apoi printre morminte începe să crească usturoi sălbatic şi maci de plajă. Vito a umblat pe acolo o vreme. E un loc gol, bătut de vânt şi lipsit de durere. Marea curăţă totul. Nici o mamă nu vine acolo să plângă, nu există flori. Doar mici obiecte ale unor străini, turişti care se apropie şi lasă un

bilet, o jucărie. Vito s-a aşezat, şi-a imaginat pământul de sub el făcut din oase ca scheletul unei bărci răsturnate.

S-a gândit la broaştele ţestoase. Vin să-şi depoziteze ouăle pe plajă. Insula e un refugiu pentru clociri marine. În curând ouăle se vor deschide. Vito a văzut spectacolul ăla. Broscuţele ţestoase care urmăresc mareea se grăbesc spre mare ca să scape de moarte.

Mai târziu, acasă, fixează fragmentele pe un panou. O pagină de jurnal scris în arabă, o mânecă de cămaşă, braţul unei păpuşi.

E o muncă fără o semnificaţie concretă. Dictată de disperarea aceea neverosimilă care-l încearcă.

Aşa va petrece ultimele zile de vacanţă. În şopron.

Trebuie să se hotărască ce va face cu viaţa lui, dacă să o risipească sau să o facă să dea roade în vreun fel.

Maică-sa i-a spus *trebuie să găseşti un loc în tine, în jurul tău. Un loc care să ţi se potrivească măcar în parte.*

Vito nu suportă când ea se comportă aşa. Când se uită la mare şi nu vorbeşte, îşi vâră mâinile adânc în buzunarele cardiganului.

El pur şi simplu nu e în stare să ia nici o hotărâre, s-a gândit la asta, dar a clătinat din cap. Poate va rămâne un prost. Poate nu e chiar aşa de inteligent. În orice caz e încet, are nevoie de timp.

Vito trage după el, lipeşte. Fragmente din fuga aceea întreruptă.

Nu ştie de ce o face. Caută un loc. Vrea să oprească ceva. Vieţi niciodată ajunse la destinaţie.

Se gândeşte la privirea mamei sale îndreptată spre mare continuând să urmărească firul pierdut al ghemului care i se înfăşoară în jurul gâtului. De când s-a întors de la Tripoli a căutat doar bucuria. S-a apucat de gătit prăjituri cu smochine, paste făinoase la cuptor, a pus bucheţele de ginestre în vaze. Vrea să-i lase amintiri. Senzaţia că există o casă lăsată în urmă unde trebuie să se întoarcă cu ochii închişi, doar pentru a respira.

Angelina intră, îl întreabă de ce n-a venit la masă. Priveşte la imensul panou din resturi marine, lemne bătute-n cuie, jeanşi lipiţi.

Priveşte explozia aceea nemişcată.

— Te-ai apucat s-o faci pe artistul?

Vito ridică din umeri, are mâinile negre, lipici în păr. Se sprijină de zid, lângă lăzile de sticle vechi, se freacă la ochi cu dosul palmei, loveşte cu piciorul praful.

N-o lasă pe maică-sa să se apropie, o ţine la distanţă, în umbră. Vorbeşte cu el însuşi.

— Am oprit un naufragiu.

Vito a cules amintirea. Unei canistre albastre, unui pantof.

Cineva va avea nevoie de ele într-o bună zi. Într-o bună zi, un negru italian va dori să privească înapoi spre marea strămoşilor săi şi să găsească ceva. Urma unei treceri. Ca un pod suspendat.

Angelina nu se poate întoarce să-şi privească fiul, pur şi simplu îi e ruşine. E ca şi cum l-ar spiona în timp ce face dragoste.

Se apropie de marele panou albastru.

Atinge sărmanele lucruri prinse pe el, relicve marine. Spălate de sare. Naufragiul acela sculptat în şopronul ei. E impresionant, e ca un sit arheologic intact. O lume salvată.

Angelina priveşte marea fiului ei. Ceea ce a ales de pe plajă, din istorie. Un spaţiu interior în resacul lumii.

Se uită la săculeţul din piele fixat în centru.

Ştie că e o amuletă. Că mamele din Sahara le pregătesc noaptea, vegheate de stele, şi le pun la gâtul copiilor pentru a alunga privirile rele ale morţii.

Îşi apropie capul, îşi freacă nasul ca un animal. Simte foşnetul mării, atât de asemănător cu cel al sângelui.

Apoi se întâmplase.

Ce lună era? Octombrie, tot octombrie. Luna în care fuseseră alungaţi. Luna în care era ziua ei de naştere. Iar Angelina se gândise într-adevăr să nu mai prindă vie ziua aia. Unul din gândurile care pătrund în tine şi te muşcă de picioare. Făcuse un soi de testament, îşi pusese lucrurile în ordine. Contul din bancă, facturile plătite lăsate la vedere.

Vito plecase. Poate de asta. Sentimentul morţii. *L-am crescut, acum pot pleca.* Păcat de greşeli. Multe, şi totuşi puţine, dacă le pui în şir noaptea, în timp ce goleşti un sertar şi faci ordine în dezastru. Fotografiile din Africa şi tot restul, vechi bilete de autobuz, un plic cu analize, caligrafia unui anumit domn care pentru o anumită perioadă a crezut că te iubeşte.

Scrisese şi o lungă scrisoare pentru Vito. *Dragostea mea*, începea aşa. *Copilul meu*, începea aşa. Una din scrisorile nocturne care nu merg nicăieri, răscolesc ca gunoierii care trec prin faţa casei. Merg prea departe. Unde nu-i bine să meargă.

O mamă trebuie să stea cu un pas în urmă.

În noaptea aia fumase ţigările până la otravă. Dimineaţa aruncase pachetul rămas şi scrisoarea. Cu o oarecare violenţă.

Se pusese pe curăţat frigiderul. Aruncase orice lucru nedemn. Vechi notiţe, o cutie de prezervative expirate pe care o mai păstra ca emblemă a iubirii sexuale, a posibilităţii sale. Absurdă. Ca multe lucruri absurde. Gândurile mai ales. Ca mătura care zgâria terasa.

Pusese în vaze flori care ţin mult. Casa curată. Pentru el, dacă se întorcea. Se întinsese pe pat cu picioarele goale. Să vadă cum ar fi fost

cadavrul ei. Şi aşteptase o vreme.

Se gândea doar la Vito. La el lângă ea.

Se aşezase la fereastră.

Ziua de naştere sosise. Era vie. Evident fusese doar spaimă.

Vito îi telefonase de la Londra. Se auzea zgomotul din barul italian în care lucra.

— La mulţi ani, mami!

Apoi sunase din nou după o jumătate de oră.

— Ai auzit, mami? L-au omorât.

Angelina simţise împuşcăturile. O mitralieră îşi descărcase în ea toată încărcătura.

— Pe cine? Au omorât pe cine?

Se gândea la Vito la Londra. La atentate. La metrou, la piaţa aglomerată din faţă de la Tate Gallery unde el îşi petrecea duminicile.

— Gaddafi, l-au omorât pe Gaddafi.

— A!

Căzuse pe un covor de petale, uşoară, nemuritoare.

Aceea era moartea din octombrie.

Nu se dusese pe internet să vadă flagelul, fuga şobolanului însângerat în ascunzătoarea de ciment. Cunoaşte sfârşitul dictatorilor. Când carnea devine gumă de târât. Sminteala furiei postume. Nici o bucurie, doar un trofeu macabru care-i murdăreşte pe cei vii.

Memoria e var pe trotuarele de sânge.

Suntem liberi. Ura!Ura!